

1.02 Pregledni znanstveni članek UDK: 929Srebrnič J.:378.4(497.4Ljubljana)(091)

Bogdan Kolar

dr. teologije, redni profesor za zgodovino Cerkve in patrologijo
Teološka fakulteta UL, Poljanska c. 4, p. p. 2007, SI – 1001 Ljubljana
e-naslov: bogdan.kolar@guest.arnes.si

UNIVERZA V LJUBLJANI IN NJEN UČITELJ DR. JOSIP SREBRNIČ

Preden je dr. Josip Srebrnič po koncu prve svetovne vojne pričel svoje učiteljsko in organizacijsko delo v Ljubljani, je bil ena osrednjih osebnosti v delovanju goriške nadškofije.⁴¹⁷ Tam je bil učitelj na bogoslovnem učilišču za ilirsko metropolijo in nosilec vrste drugih cerkvenih služb. Ko se je odločil za preselitev v Ljubljano, je bil tu med pomembnimi pobudniki in zelo zavzetimi delavci za ustanovitev univerze ter v njenem okviru teološke fakultete. Na slednji je bil nato štiri leta učitelj in dekan.⁴¹⁸ Tudi v Ljubljani je bil, poleg strokovnega in znanstvenega dela na svojem področju, med vodilnimi osebnostmi katoliškega gibanja v letih po prvi svetovni vojni.

1 UČITELJ V GORICI

Josip Srebrnič, bogoslovni in zgodovinski pisec, kot je označen v *Slovenskem* in v *Primorskem slovenskem biografskem leksikonu*, se je rodil 2. februarja 1876 v Solkanu pri Novi Gorici (danes, v tistem času pri Gorici), to je ob vznožju Svete Gore, kot najstarejši od sedmih otrok v družini malega kmeta Jožefa in njegove žene Terezije roj. Šuligoj, ki je bila gospodinja. V družini se je ohranilo izročilo, da se je družina naselila v Solkanu kot begunska družina

⁴¹⁷ O dr. Josipu Srebrniču kot cerkvenem zgodovinarju in učitelju tega predmeta na Univerzi v Ljubljani prim. Bogdan Kolar, Zgodovinar dr. Josip Srebrnič (1876–1966) – učitelj na Univerzi v Ljubljani, v: *Arhivi. Glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 34 (2011), št. 2, str. 363–374 (dalje: Kolar, Zgodovinar dr. Josip Srebrnič (1876–1966) – učitelj na Univerzi v Ljubljani); Bogdan Kolar, Dr. Josip Srebrnič (1876–1966) – učitelj teologije v Gorici in v Ljubljani, v: *Krčki biskup Josip Srebrnič (1876–1966). Zbornik radova sa znanstvenog skupa povodom 50. obljetnice smrti* (ur. Marko Medved, Franjo Velčić, Rijeka – Krk – Zagreb 2017, str. 7–32).

⁴¹⁸ Za najbolj zgodnje obdobje življenja dr. Josipa Srebrniča sta temeljni viri informacij življenjepisa, ki sta bila objavljena v *Slovenskem biografskem leksikonu* (= SBL), vol. III, Ljubljana 1967, str. 429–431 (avtor je dr. Maks Miklavčič, učitelj na Teološki fakulteti; pri zbiranju podatkov mu je pomagala najmlajša sestra škofa Srebrniča Marija Godnič v Ljubljani) in geslo v *Primorskem slovenskem biografskem leksikonu* (= PSBL), vol. III, Gorica 1986–1989, str. 432–435 (geslo je pripravil prof. France Kralj, dober poznavalec zgodovine Cerkve na Goriškem). Prim. tudi France Kralj, Josip Srebrnič (1876–1966), v: *Dom in svet. Zbornik MCMXCVII*, Maribor 1997, str. 236–243 (dalje: Kralj, Josip Srebrnič (1876–1966)).

pred Turki (v času preseljevanja Uskokov), čeprav se različice priimka Srebrnič (Srebrnigh, Srebarnich, Sreberniz) javljajo v matičnih knjigah po letu 1600.⁴¹⁹ Iz družine je J. Srebrnič prinesel tesno povezanost s Cerkvijo in globoko katoliško prepričanje. »Vera jim je bila kakor zlat zaklad, ki daje pravo ceno življenju. Z vero je tudi mladi Jožef zlatil svoj značaj in želel, da z njo obogati vse ljudi okrog sebe.«⁴²⁰ Osnovno izobrazbo si je pridobil v domačem kraju Solkanu, gimnazijo je obiskoval v Gorici (1888–96). Pri tem mu je bil v veliko pomoč domači kaplan Jožef Godnič, ki je starše spodbudil, da so nadarjenega sina poslali v šole. Vse letnike višje gimnazije je bil med najboljšimi dijaki. Deloma (1890–91) je bil gojenec dijaškega semenišča Andreanum, kjer mu je bil predstojnik dr. Anton Mahnič, »ki je sicer imel dijake zelo rad, a ni utegnil, da bi se individualno vživljal v dijaško psiho, zato so se drug drugemu odtujevali.«⁴²¹ Kralj ugotavlja: »Srebrnič je Mahniča spoštoval in občudoval, do kraja pa se ni dal ugnesti v njegov kalup. Razšla sta se, pa se spet našla, ko je Mahnič spoznal Srebrničevo žlahtno, samoniklo osebnost.«⁴²² Leta 1896 je Srebrnič odlično opravil maturo v Gorici in se odločil za nadaljnji študij na Dunaju. Že kot gimnazijec je pokazal svoje voditeljske sposobnosti in močan vpliv na sošolce, ki so nanj gledali kot na svojega vodnika.

Na dunajski univerzi je študiral zgodovino in geografijo (1896–1901) in v času študija opravil enoletno prostovoljno vojaško službo; dobil je čin poročnika. Dunajski čas je bil zanj čas okrepljenega zanimanja za narodne in verske vrednote, kar je pokazal ob različnih priložnostih.⁴²³ Konec januarja 1902 je postal učitelj na goriški gimnaziji in poučeval zgodovino, zemljepis, propedeutiko, nemški in slovenski jezik. Dne 28. februarja 1902 je bil na dunajski univerzi promoviran za doktorja filozofije. Ko se je isto leto odločil, da postane duhovnik, ga je goriški nadškof Andrej Jordan poslal na študij teologije (in sholastične filozofije) v Rim; študiral je na univerzi Gregoriana in bil gojenec zavoda Collegium Germanicum et Hungaricum. Duhovniško posvečenje je prejel v Rimu 28. oktobra 1906. Naslednje leto je študij v Rimu zaključil z doktoratom iz sholastične filozofije in teologije; promoviran je bil 25. julija 1907. V istem času sta

⁴¹⁹ Prim. Kralj, Josip Srebrnič (1876–1966), str. 236.

⁴²⁰ Tiho slovo nadškofa Srebrniča, v: *Družina*, št. 13, 1. julij 1966, str. 160.

⁴²¹ O razmerah v zavodu, delovanju dr. Antona Mahniča kot voditelja ter njegovem odnosu do dijakov največ pove razprava Josipa Srebrniča z naslovom Dr. Anton Mahnič v goriškem deškem semenišču, v: *Čas* 15 (1921), št. 3–4, str. 237–244. Dvojna številka revije *Čas*, ki je izšla spomladi 1921, je bila v celoti posvečena dr. Antonu Mahniču. Urednik Srebrnič je k njeni pripravi pritegnil številne sodelavce tako iz slovenskega kot hrvaškega prostora. Številka je bila pripravljena v spomin krškemu škofu Antonu Mahniču, ki je umrl 14. decembra 1920.

⁴²² Kralj, geslo v PSBL, str. 432; Tiho slovo nadškofa Srebrniča, v: *Družina*, št. 13, 1. julij 1966, str. 160.

⁴²³ O tem več Petar Strčić, Prilog za biografiju ddr. Josipa Srebrniča, krčkoga biskupa i sveučilišnog profesora (1876–1966), v: *Goriški letnik. Zbornik goriškega muzeja* 28–29 (1998–99), str. 105–144.

bila v zavodu skupaj z njim poznejši ugleden voditelj Družbe Jezusove p. Anton Prešeren (1883–1965) in Ciril Ažman (1881–1952), pozneje šolnik in časnikar.⁴²⁴

Po vrnitvi v Gorico je Srebrnič začel prevzemati različne službe v osrednjih ustanovah goriške nadškofije. 1. oktobra 1907 mu je nadškof Frančišek B. Sedej zaupal kar tri službe v osrednjem škofijskem bogoslovnem semenišču: imenoval ga je za študijskega vodjo (prefekta), podravnatelja in voditelja knjižnice. Veliko skrb je posvetil do tedaj zanemarjeni knjižnici, ureditvi njenih prostorov, izpopolnjevanju gradiva in pridobivanju pomembnih del za njene zbirke. Od leta 1908 do 1912 je bil ravnatelj dijaškega semenišča Andreanum, kjer je pred tem sam bil gojenec. Zavzel se je za gradnjo novega poslopja (Sedejevega) Malega semenišča, ki je bilo dokončano v letu 1912 (takrat so vodstvo zavoda prevzeli člani Družbe Jezusove). Že od leta 1908 je bil ravnatelj dekliškega liceja v zavodu sester notredamk v Gorici, nadziral je pouk zgodovine in zemljepisa na njihovem liceju in trgovski šoli; ob tem je bil kaplan sestrške redovne skupnosti. V bogoslovnem semenišču je marca 1909 postal suplent in 1. januarja 1910 redni profesor cerkvene zgodovine (po smrti predhodnika dr. Josipa Gabrijelčiča).

Bil je med ustanovitelji Katoliškega tiskovnega društva za Goriško (ust. leta 1908) in njegov prvi predsednik. Dal je pobudo za ustanovitev Slovenske krščansko-socialne zveze in za začetek izhajanja krščansko-socialnega lista *Novi čas* leta 1909 in je bil voditelj skupine izobražencev, ki se je zbirala ob listu.⁴²⁵ Bil je odbornik Slovenske krščansko-socialne zveze, voditelj Marijine kongregacije za katoliške izobražence v Gorici, vodja odseka Rdečega križa, član goriškega odbora za pripravo slovensko-hrvaškega katoliškega shoda v Ljubljani leta 1913 in nato referent v odseku za versko življenje.

1.1 Začasno v Stični in nato v Ljubljani

Prva svetovna vojna in njene posledice so uničile velik del vsega, kar je dr. Josip Srebrnič do tedaj delal v Gorici. V začetnem obdobju je ostal v mestu, od koder je pomagal duhovnikom v Šempetru.⁴²⁶ Zaradi odprtja soške fronte pa se je skupaj z družino, vodstvom nadškofije in nadškofom F. B. Sedejem, kurijo in semeniščem proti koncu leta 1915 preselil v Stično, kjer je deloval kot učitelj na bogoslovnem učilišču goriške nadškofije, aktiven je bil na pastoralnem področju (v župniji Žalna pri Višnji Gori) in bil med organizatorji pomoči goriškim beguncem, ki so se znašli v notranjosti Slovenije. Več župnijam je pomagal, da so v notranjost Slovenije umaknile župnijske dragocenosti in matične knjige, že decembra 1915 pa je s pomočjo vojaških oblasti v dveh vagonih organiziral prevoz učnih pripomočkov in opreme goriškega semenišča v Stično. Poleti 1917

⁴²⁴ Prim. Ignacij Lenček, Škof dr. Josip Srebrnič, v: *Omnes unum/Todos uno*, 1 (1954), št. 1, str. 27.

⁴²⁵ Prim. Iz našega kulturnega življenja. Škof dr. Jos. Srebrnič, v: *Čas* 18 (1923/24), zv. 1, str. 54.

⁴²⁶ Prim. Ignacij Leban, Krški škof dr. Josip Srebrnič, v: *Koledar Goriške Mohorjeve družbe* za leto 1925, Gorica 1924, str. 74.

se je z vsem srcem navdušil za majniško deklaracijo in jo podprl (kljub drugačnemu in bolj previdnemu gledanju na dogodke s strani nadškofa F. B. Sedeja), s čimer je podprl prizadevanje ljubljanskega škofa dr. A. B. Jegliča, vendar pokazal nespoštovanje do svojega cerkvenega predstojnika Sedeja. Škof Jeglič je v svoj dnevnik zapisal: »Za podpis na izjavo sem pisal metropolitu Sedeju in škofu Karlinu. Poslednji je odgovoril, da dovoli podpis, pa je tudi zadovoljen, ako se izhaja brez njega. Metropolit je odločno prepovedal, da bi ga podpisal, in je bil jezen na dr. Srebrnič, ki je podpisal, ko je vendar vedel, da je njegov škof zoper deklaracijo. Tega sem se ustrašil. Res, duhovnik ne bi smel podpisati na svojo roko v tako važni politični zadevi. Potem bi bilo silno čudno, ko bi podpisal samo jaz ali morda še škof Karlin, metropolit pa ne!«⁴²⁷ Svoje stališče je Srebrnič svojemu cerkvenemu predstojniku nadškofu Sedeju utemeljil v več pismih: »Kako ljudstvu nuditi rešitev pred preganjanjem, nasiljem in smrtnim sovraštvom? ... Kako naj se ljudstvu pomaga? ... Ta pot je osvoboditev od sovraštva, glasi se: dajte nam lastno hišo ... In to je majniška deklaracija. Deklaracija se bo prav gotovo prej ali slej uresničila ... Ideja deklaracije ... je prešinila ves narod in vse sloje njegove. Ona bo zmagala.«⁴²⁸ V času bivanja v Stični je J. Srebrniču na začetku januarja 1918 umrla mati.⁴²⁹ V istem letu ga je nadškof F. B. Sedej imenoval za konzistorialnega svetnika in prosinodalnega sodnika ter ga s tem še bolj pritegnil v vodstvo nadškofije.

Čeprav je doslej v zgodovinopisju veljalo, da se je dr. J. Srebrnič poleti 1918 vrnil v Gorico in se posvetil delu za prenovu mesta (nadškof Sedej se je s svojimi najožjimi sodelavci vrnil v Gorico sredi marca 1918),⁴³⁰ je iz ohranjene korespondence razvidno, da je še v januarju 1919 deloval v Žalni in se je nato od tam preselil v Ljubljano. Res je, da se je zanimal za možnost vrnitve v Gorico, vendar so bile razmere v mestu in v Solkanu negotove. Kot mu je od doma poročal njegov brat France, je bilo v Gorici za stanovanja zelo težko, ker je bilo veliko stavb v mestu uničenih, mesto je bilo še vedno polno vojaštva, manjkalo je osnovnih življenjskih sredstev, povsod sta vladala velika negotovost in strah pred prihodnostjo. Družina Srebrnič je bila v toliko večji stiski, ker je bila njena hiša uničena, niso imeli nobene možnosti za zaslužek, hudo breme jim je prišla še bolezen.⁴³¹

Poleg dela kot predavatelj v semenišču in v pastoralnem delu na župnijah je že v času bivanja v Stični zbiral gradivo o zgodovini in vsesplošnem pomenu opatije cistercijanov v slovenski zgodovini in svoja dognanja objavil v dnevniku

⁴²⁷ Nadškofijski arhiv Ljubljana (NŠAL), dnevnik škofa Jegliča za 18. september 1917.

⁴²⁸ Pismi dr. Josipa Srebrniča nadškofu Sedeju 9. junija in 24. julija 1918 v arhivu Cirila Sedeja. Navaja Kralj, geslo v PSBL, str. 433.

⁴²⁹ Prim. Tiho slovo nadškofa Srebrniča, v: *Družina*, št. 13, 1. julij 1966, str. 160; Kralj, Josip Srebrnič (1876–1966), str. 238.

⁴³⁰ Prim. NŠAL, ŠAL V., fasc. 255, škofije tuje.

⁴³¹ Prim. Biskupski arhiv Krk (BAK), biskup dr. J. Srebrnič, prezidjalni arhiv, br. 50, dopisovanje z bratom Francetom.

Slovenec v več nadaljevanjih pod naslovom *Zgodovina prve cistercije na Slovenskem*⁴³² ter nato kot samostojno publikacijo z naslovom *Stična. Črtice o cistercijskem samostanu v Stični*.⁴³³ Spis je bil pripravljen kot »odmev hvaležnopolnih spominov, ki jih imajo na Stično toliki izmed Goričanov iz dolgih težkih let svetovne vojske«, kajti v Stični so zaradi vojnih grozot »našli odprte gostoljubne roke nadškof goriški, goriško semenišče in bogoslovno učilišče, bogoslovni profesorji in drugi«. Kot izvemo iz uvoda, je bil spis zaključen 24. junija 1919, »štiri leta po prvem ognju v svetišču na Sv. Gori«.⁴³⁴ Stiški samostan, ki je razvil številne dejavnosti na cerkvenem, kulturnem in drugih področjih, »je v resnici velik spomenik iz davne naše prošlosti, ki bi ga moral vsakdo poznati in ceniti ter skrbeti, da ostane v narodu vedno živ in vedno tak, kakor ga je narod v svojo sredo dobil«.⁴³⁵ S stiškimi menihi je ohranil stike vse življenje, tudi kot škof na Krku (tam se je od njega ob pogrebu poslovil stiški opat p. Rafael Ašič).

Ko je bil v jeseni 1918 povabljen, da bi ostal v Ljubljani in prevzel predavanja v bogoslovnem semenišču, je povabilo sprejel. Preselil se je v Ljubljano, kjer je našel dom v župnišču pri sv. Petru (tu je ostal vse do svojega odhoda na otok Krk), kjer je imelo svoje stanovanje več drugih uglednih duhovnikov, med temi tudi dr. Gregorij Rožman. 3. januarja 1919 je dr. Srebrnič v semenišču prevzel predavanja iz cerkvene zgodovine, posebej krščanskega slovstva; to je bilo v skladu z željo ljubljanskega škofa dr. A. B. Jegliča.⁴³⁶ Iz ohranjene korespondence bi bilo mogoče sklepati, da je vsaj v začetku januarja 1919 še naprej bival v Žalni in odhajal za predavanja v Ljubljano. Ravno tako je iz Žalne prihajal v Ljubljano na seje Vseučiliške komisije.

1.2 Delo za ustanovitev univerze

Po preselitvi v Ljubljano, kar se je zgodilo v januarju 1919, se je dr. J. Srebrnič na razne načine še bolj vključil v živahno dogajanje, ki je zajelo slovensko prestolnico po koncu vojne. Med osrednje dogodke teh mesecev je vsekakor treba uvrstiti delo za ustanovitev univerze. Po Srebrničevem prepričanju je bila ustanovitev univerze v Ljubljani brez dvoma »največji kulturni dogodek, ki ga je Slovencem prinesla osvoboditev«, kajti s tem »se jim je uresničil stoleten sen« (prim. priloga I). Ni pretirano reči, da je v določeni meri dr. Josip Srebrnič vzel ustanovitev in nato delovanje univerze tudi kot svoj osebni projekt. Tako je dr. Josip Srebrnič postal sodelavec Vseučiliške komisije, ki je začela delovati

⁴³² Prim. *Slovenec* 1919, št. 109–118, 119, 121, 122.

⁴³³ Prim. Josip Srebrnič, *Stična. Črtice o cistercijskem samostanu v Stični*, Ljubljana, samozaložba (tisk Jugoslovanska tiskarna) 1919, 64 str.

⁴³⁴ Navedki so vzeti iz uvoda v knjigo, str. 5, 6.

⁴³⁵ Iz sklepnega poglavja, str. 64.

⁴³⁶ Prim. Jegličev dnevnik dne 31. decembra 1918 v NŠAL.

na začetku decembra 1918 in je imela nalogo pripraviti vse potrebne pogoje za ustanovitev univerze.

»Kljub temu, da je bila Vseučiliška komisija ustanovljena na novo, se je mogla nasloniti na predhodna prizadevanja za slovensko univerzo, predvsem na rezultate vseučiliškega odseka, ki ga je vodil ljubljanski župan Ivan Hribar in je med letoma 1902–1911 mlade slovenske znanstvenike gmotno podpiral pri pripravah na akademsko učiteljsko kariero, tako da je bil ob ustanavljanju prve slovenske univerze slovenski učni kader zanjo v glavnem pripravljen.«⁴³⁷ Vseučiliška komisija se je na konstitutivno sejo sestala dne 5. decembra 1918. Teologe so v komisiji zastopali: dr. Janez Zore, dr. Aleš Ušeničnik in dr. Janez Janežič (zaradi bolezni ni mogel sodelovati, zato ga je nadomestil dr. Josip Srebrnič). Za predsednika komisije je bil izvoljen pravnik dr. Danilo Majaron in za podpredsednika dr. Janez Zore.

Prvotno je bila živa ideja, da bi bil v prehodnem obdobju (provizoriju) del študija organiziran na univerzi v Zagrebu in da bi tam zaposlovali učitelje, ki bi pozneje prevzeli delo na novi univerzi v Ljubljani. Živela je še tudi ideja o slovenski univerzi v Trstu, v Ljubljani pa naj bi zaživela tehnična ali kakšna druga strokovna šola. Vendar so slednjič prevladale sile, ki so se zavzele za ustanovitev univerze brez provizorija v Zagrebu. Večina pobudnikov je želela, da bi bila organizirana po zgledu univerz v Avstriji, s petimi matičnimi fakultetami: teološko, filozofsko, pravno, tehnično in medicinsko. Med glasnimi zagovorniki takojšnje ustanovitve univerze so bili prav učitelji teologije v ljubljanskem semenišču, ki so že 8. decembra 1918 na Vseučiliško komisijo naslovili spomenico v podporo ustanovitve teološke fakultete v Ljubljani in za njeno vključitev v univerzo; komisija njihovega dopisa ni takoj obravnavala. Na dnevni red je prišel 14. januarja 1919. Takrat so v razpravi, ki jo je spodbudil znan prostozidar biolog prof. Boris Zarnik, zavzeli naslednje stališče: »Predlog je bil pod pogojem, da bodo vsa predavanja javna ter v slovenskem, ne v latinskem jeziku, soglasno sprejet in Vseučiliška komisija je Narodni vladi predlagala, naj ljubljansko bogoslovje, ki je kot oblika višjega študija za bodoče duhovnike delovalo v Ljubljani od leta 1791, takoj povzdigne v fakulteto in zato nameni primerna denarna sredstva. Po mnenju prof. Mikuža so bili teologi tisti, ki so Vseučiliški komisiji pokazali pravo pot: če so na razpolago kvalificirani učitelji, je treba iskati rešitev vprašanja ljubljanske univerze le na domačih tleh.«⁴³⁸ Edina organizirana skupina, ki je bila proti univerzi v Ljubljani, je bila Jugoslovanska demokratska

⁴³⁷ Tatjana Dekleva, *Ustanovitev univerze v Ljubljani*, v: *Ustanovitev Univerze v Ljubljani v letu 1919 (katalog občasne razstave od decembra 2009 do februarja 2010)*, Ljubljana 2009, str. 30 (dalje: Dekleva, *Ustanovitev univerze v Ljubljani*).

⁴³⁸ Dekleva, *Ustanovitev univerze v Ljubljani*, str. 31; prim. Metod Mikuž, *Gradivo za zgodovino univerze v letih 1919–1945*, v: *Petdeset let slovenske univerze v Ljubljani: 1919 – 1969* (ur. Roman Modic), Univerza, Ljubljana 1969, str. 56, 59 (dalje: Mikuž, *Gradivo za zgodovino univerze v letih 1919–1945*).

(liberalna) stranka in je v skladu s tem ravnala vse do izbruha druge svetovne vojne (med njenimi člani je bil najglasnejši nasprotnik večkratni minister dr. Albert Kramer). Ljubljanski univerzi so nagajali na različne načine. Liberalni tabor je bil najprej proti teološki in nato proti medicinski fakulteti, nato so poučarjali, da univerza ne sme biti slovenska, temveč jugoslovanska »v smislu srbsko-hrvatsko-slovenskega mišmaša«, torej le orodje centralizma in unitarizma. Ljubljanska univerza je imela največ težav v časih, ko so bili slovenski liberalci v beograjski vladi.⁴³⁹

Da bi pripravljala dela za ustanovitev univerze potekala bolj učinkovito in usklajeno, je Vseučiliška komisija 8. marca 1919 ustanovila pet podkomisij (eno za fakulteto), ki so imele nalogo poskrbeti za pripravo dokumentov in načrtov za vsako fakulteto. V vsako podkomisijo so bili imenovani trije člani Vseučiliške komisije, druge pa so lahko pritegnili k sodelovanju člani sami. Podkomisijo za teološko fakulteto so sestavljali: dr. Janez Zore (načelnik), dr. Josip Srebrnič in dr. Aleš Ušeničnik. Ustanovili so še posebno podkomisijo, ki naj bi reševala vprašanje prostorov za univerzo ter podkomisijo za pripravo univerzitetnega statuta.

Po začetnem optimizmu, ko je februarja 1919 beograjska vlada, v kateri je bil dr. Anton Korošec podpredsednik, obljubila sredstva za ustanovitev univerze, so že naslednji mesec iz Beograda sporočili, da je ustanavljanje ljubljanske univerze preloženo na čas po koncu pariške mirovne konference. Tako je dr. Srebrnič kmalu opazil, da dogovarjanja med oblastmi v Ljubljani in Beogradu niso bila vselej usklajena in da so si v Ljubljani novice, ki so prihajale iz Beograda, razlagali preveč optimistično oz. sebi v prid. Po začetnih ugodnih znamenjih, ko so govorili na Slovenskem že o odobrenih sredstvih za začetek univerze, se je aprila 1919 pojavila grožnja, da iz univerze ne bo nič. 10. aprila je *Slovenec* poročal: »Iz dobro poučenih krogov smo zvedeli, da je naše vseučilišče v resni nevarnosti. Deželni vladi je te dni odgovorilo prosvetno ministrstvo, da je treba vprašanje vseučilišča šele temeljito študirati, da tudi vprašanje omenjenega kredita še nikakor ni rešeno in da je z ustanovitvijo počakati do sklepa miru.«⁴⁴⁰ V nadaljevanju je avtor dodal: »Ker ne moremo razumeti, v kakšni zvezi bi bila ustanovitev vseučilišča v Ljubljani s pariškim mirovnim posvetom, in zlasti ker smo prepričani, da nam bo močno kulturno središče ob meji tem bolj potrebno, čim več našega življa pride pod Italijo, si ne moremo misliti drugega, nego da se skuša ustanovitev našega vseučilišča zavleči, če ne preprečiti. Neopravičena je trditev, da je treba vprašanje šele sedaj temeljito študirati: to smo mi storili že prej. Vseučiliška komisija je izdelala načrt do podrobnosti, moči so že pripra-

⁴³⁹ Prim. Mikuž, *Gradivo za zgodovino univerze v letih 1919–1945*, str. 59.

⁴⁴⁰ Počakajte! (K vprašanju vseučilišča v Ljubljani), v: *Slovenec*, št. 82, 10. april 1919, str. 1.

vljene – treba je le volje do dejanja. To dejanje bi vlada izvršila lahko že jeseni, a ker ga odлага brez jasnih vzrokov, moramo sklepati, da ga tudi pozneje ne namerava izvršiti.«

Dr. Josip Srebrnič je bil član podkomisije za sestavo univerzitetnega statuta, vendar ni dočakal končnega izdelka; njegova priprava se je namreč zavlekla za celo desetletje. Za vmesno obdobje, dokler ne bi bil pripravljen in potrjen univerzitetni zakon, so posamezne fakultete pripravile podrobne fakultetne uredbe. Za potrebe Teološke fakultete je bila uporabljena uredba zagrebske teološke fakultete (sicer bi veljala uredba pravoslavne teološke fakultete iz Beograda, če bi le-ta že obstajala). Ves čas se je zavzemal, da bi Ljubljana takoj dobila celotno univerzo in ne bi bilo prehodnega obdobja oz. provizorija v Zagrebu, ki so si ga zamislili v več drugih podkomisijah. Dne 23. julija 1919 je regent in prestolonaslednik Aleksander podpisal zakon o ustanovitvi Univerze v Ljubljani,⁴⁴¹ zadnjega avgusta 1919 pa je imenoval prve profesorje nove univerze. Teh se je oprijelo ime 'matičarji prve slovenske univerze'. »Teološki fakulteti je s svojo tradicijo in strokovnim osebjem nudilo kadrovsko osnovo ljubljansko bogoslovno učilišče. Prvi trije redni profesorji so bili izbrani iz vrst profesorskega kadra te ustanove. Strokovna mnenja za njihovo izvolitev je prispevala zagrebska bogoslovna fakulteta.«⁴⁴² Matičarji na Teološki fakulteti so bili: dr. Aleš Ušeničnik kot redni profesor filozofije, dr. Franc Ušeničnik kot redni profesor za pastoralno teologijo in dr. Janez Zore, do tedaj učitelj cerkvene zgodovine in cerkvenega prava, ki je bil imenovan za rednega profesorja teh področij. Potrdilo o njihovi usposobljenosti in primernosti za univerzitetne učitelje jim je že 21. marca 1919 izdal dekanat teološke fakultete v Zagrebu.⁴⁴³

Redni profesorji vseh fakultet so se prvič sestali 18. septembra in začeli delovati kot Univerzitetni svet. S tem je Vseučiliška komisija opravila svojo zgodovinsko nalogo; zadnjo sejo, ki se je je udeležil tudi prof. Srebrnič, je imela 20. septembra 1919 v deželnem dvorcu. Od tedaj dalje se je prof. Srebrnič zavzeto vključil v opravljanje nalog, ki jih je dobila univerza in na svoj način sodeloval pri postavljanju njenih temeljev. Sodeloval je v delovnih telesih univerze, bil med voditelji na Teološki fakulteti in s spisi osveščal javnost. Kot so zapisali ob njegovi smrti, je bil znan po svoji stalni notranji zbranosti, »ki jo je znal ohraniti tudi v najburnejših časih«, da je med Slovenci »zlasti pred prvo svetovno vojno in v odločilnih letih po njej stal v prvih vrstah verskega apostolata. Takrat smo Slovenci gledali nanj kakor na svetilnik, ki vodi in vabi v srečen pristan«.⁴⁴⁴

⁴⁴¹ Prim. *Uradni list deželne vlade za Slovenijo*, št. 140, 1. september 1919.

⁴⁴² Dekleva, *Ustanovitev univerze v Ljubljani*, str. 34; prim. Mikuž, *Gradivo za zgodovino univerze v letih 1919–1945*, str. 64.

⁴⁴³ Prim. Mikuž, *Gradivo za zgodovino univerze v letih 1919–1945*, str. 60.

⁴⁴⁴ Prim. Tiho slovo nadškofa Srebrniča, v: *Družina*, št. 13, 1. julij 1966, str. 153.

Dr. Srebrnič je bil tudi član podkomisije, ki je morala najti prostore za univerzo. Ko so se v nadaljevanju vnele polemike o tem vprašanju, kar ni mogel razumeti, da so bile pomembnejše potrebe vseh drugih ustanov kot pa univerze (prednost je imela vojska in tudi nižje stopnje izobraževanja; prim. priloga II). Slednjič je univerzi pripadel deželni dvorec, kjer so dobili mesto rektorat univerze, univerzitetni svet in nekatere fakultete. Nekatere prostore so dobili v obrtni šoli in drugih srednjih šolah. Za predavanja Teološke fakultete so bili predvideni prostori v semenišču in v poslopju Alojzijevejšča; poverjeništvu za uk in bogočastje je dne 14. aprila 1919 pripravilo ogled prostorov in jih potrdilo kot primerne. V prvem študijskem letu so bila predavanja deloma še v semenišču, kjer je bil tudi dekanat. Od jeseni 1920 pa je imela Teološka fakulteta vse svoje prostore v Alojzijevejšču, razen dekanata; ta se je s študijskim letom 1927/28 iz semenišča preselil v deželni dvorec.⁴⁴⁵

V povezavi z ustanavljanjem univerze v Ljubljani in iskanjem primernih prostorov se je prof. Srebrnič večkrat oglašal v javnosti, predvsem v dnevnem tisku. V reviji *Čas*, ki jo je izdajala Leonova družba, je na začetku leta 1920 obširno predstavil celotno kronologijo dogajanja, povezanega z ustanavljanjem univerze v Ljubljani.⁴⁴⁶ Objavil je tudi vse pomembne dokumente, ki so nastali ob postavljanju temeljev univerze. Poročilo nudi še bolj podrobne informacije za prvo študijsko leto. Le nekateri od njegovih zapisov imajo tudi ime avtorja, zato je nemogoče narediti seznam vseh. Nekatere je uspel identificirati prof. F. Kralj, ko je pripravljal geslo o dr. J. Srebrniču za PSBL.

1.3 Učitelj cerkvene zgodovine in patrologije ter pisec

Dne 27. januarja 1920 je bil dr. J. Srebrnič v skladu z zakonom o ustanovitvi univerze imenovan za rednega profesorja za starokrščansko književnost in za zgodovino grško-slovanskih cerkva. Regent in prestolonaslednik Aleksander je odlok o prvih rednih profesorjih ljubljanske univerze podpisal 27. januarja 1920.⁴⁴⁷ Skupaj z njim so bili na Teološki fakulteti imenovani še nekateri učitelji. Dr. Franc Grivec je bil imenovan za rednega profesorja osnovnega bogoslovja. Dr. Franc Ksaver Lukman, profesor bogoslovja v Mariboru, je bil imenovan za izrednega profesorja historične dogmatike. Dr. Matija Slavič, profesor bogoslovja v Mariboru, je bil imenovan za izrednega profesorja bibličnih ved stare zaveze. Dr. Andrej Snoj, pred tem učitelj verouka na realki v Ljubljani, je bil imenovan za docenta bibličnih ved nove zaveze. Za docenta sta bila imenovana še dr. Gregorij Rožman za kanonsko pravo in dr. Josip Ujčič za moralno teologijo. Kot honorarni predavatelji pa so v prvem študijskem letu nastopili še:

⁴⁴⁵ Prim. Dekleva, Teološka fakulteta ljubljanske univerze, str. 39.

⁴⁴⁶ Prim. Josip Srebrnič, Vseučilišče v Ljubljani, v: *Čas* 14 (1920), str. 91–107.

⁴⁴⁷ Prim. *Službene novine Kraljestva SHS*, št. 31, 12. februar 1920; *Uradni list Deželne vlade za Slovenijo*, št. 22, 17. februar 1920.

dr. Janez Fabijan za sistematično dogmatiko, dr. Josip Demšar za katehetiko in pedagogiko, dr. Stanko Premrl za cerkveno glasbo, dr. Mihael Opeka za homiletiko in dr. Franc Kimovec za krščansko arheologijo in cerkveno umetnost.⁴⁴⁸ Vsi na novo imenovani učitelji niso uspeli izvesti predvidenih predavanj že v letnem semestru prvega študijskega leta, ker so imeli obveznosti na dotedanjih delovnih mestih. Med tistimi, ki so se vključili takoj, je bil dr. Srebrnič (poleg A. Snoja). Dne 9. februarja 1920 je v Alojzijevišču začel predavati predmet Starokrščansko slovstvo: apostolski očetje in apologeti v dobi do nikejskega cerkvenega zbora l. 325. Imel je šest ur tedensko.⁴⁴⁹ Ob koncu prvega semestra študijskega leta 1919/20 je bil na Teološko fakulteto vpisan 101 študent.

Zaradi bolezni svojega predhodnika dr. Janeza Zoreta, ki je do tedaj predaval zgodovinske predmete v škofijskem semenišču, je moral kmalu prevzeti še predavanja iz splošne cerkvene zgodovine. Njegov študent dr. Jože Jagodic je v svojih spominih *Mojega življenja tek* o profesorju Srebrniču zapisal: »Srebrnič je bil umirjen človek, strog do sebe in do drugih. Med predavanjem smo ga mirno poslušali, ker ni dopustil nobenega nereda. Za izpite smo se vestno pripravljali, ker smo takoj čutili, da bo strogo klasificiral naše znanje iz njegove stroke. In to je tudi storil: najboljši red je le malokdo dobil. Fakulteto je kmalu zapustil, ker je bil imenovan za škofa na otoku Krku kot naslednik škofa Mahniča. Posvečen je bil v ljubljanski stolnici, kar se že dolgo prej ni bilo zgodilo, od škofa Pogačarja l. 1875 dalje. Srebrnič je vladal krško škofijo dolgo vrsto let in umrl tam v zelo visoki starosti.«⁴⁵⁰

Kljub številnim organizacijskim nalogam in pripravljanju predavanj je dr. J. Srebrnič že v času delovanja v Gorici in nato v Ljubljani pripravil več razprav s področja cerkvene zgodovine. Leta 1913, ko je Cerkev praznovala 1600-letnico milanskega edikta, je v mariborskem *Voditelju v bogoslovnih vedah* objavil razpravo o zmagi krščanstva.⁴⁵¹ Kot urednik revije *Čas* (naslednice nekdanjega *Rimskega katolika*) je bil dr. J. Srebrnič avtor več prispevkov, med katerimi so bile razprave, poročila in zabeležke ob raznih dogodkih, ki so se zgodili v Cerkvi na svetovni ravni in v cerkvenih občestvih na Slovenskem, čeprav je v reviji *Čas* objavljal že prej. Njegove razprave so bile v prvi vrsti izraz trenutka in odgovor zgodovinarja na politične in cerkveno-politične razmere. Takšne prispevke je objavljal v časnikih *Novi čas*, *Slovenec*, dunajska in ljubljanska *Zora*, koledarjih (Celjske Mohorjeve družbe in Goriške Mohorjeve družbe), raznih zbornikih in samostojnih publikacijah.⁴⁵²

⁴⁴⁸ Prim. Zgodovinski arhiv in muzej Univerze v Ljubljani (ZAMU) IV-208, seznam učnega osebja v študijskem letu 1919/20.

⁴⁴⁹ Prim. Josip Srebrnič, Vseučilišče v Ljubljani, v: *Čas* 14 (1920), str. 105.

⁴⁵⁰ Jože Jagodic, *Mojega življenja tek*. Spomini, Celovec 1974, str. 194.

⁴⁵¹ Prim. Josip Srebrnič, Zmaga krščanstva, v: *VBV* 16 (1913), str. 205–227.

⁴⁵² Prim. Kralj, Josip Srebrnič (1876–1966), str. 243.

Poseben izziv mu je predstavljalo reševanje odprtih vprašanj katoliške skupnosti v novonastali jugoslovanski državi in delovanje njegovega predhodnika v vodstvu krške škofije dr. Antona Mahniča. Ob prvem vprašanju je iskal ideje predvsem v francoskem kulturnem prostoru, od koder je naročal knjige, spremljal časnike in literaturo ter prejemal informacije o odnosih med vero in narodnostjo oz. med Cerkvijo in državo v Franciji. O svojem učitelju in škofovskem predhodniku pa je pisal predvsem iz lastne izkušnje in razumevanja vloge dr. Antona Mahniča v prelomnem obdobju slovenske kulturne in politične zgodovine (pozornost je namenil tako življenjepisu kot odločilnim trenutkom v Mahničevem življenju).⁴⁵³ Ko je leta 1921 Bogoslovna akademija v Ljubljani začela izdajati svoje glasilo *Bogoslovni vestnik*, ki je nato postalo strokovno glasilo učiteljev Teološke fakultete, je dr. J. Srebrnič v njem objavljaj predvsem prispevke iz starejše cerkvene zgodovine in predstavitev različnih publikacij, ki so obravnavale odnose med katoliško in pravoslavno Cerkvijo, kot voditelj raznih cerkvenih združenj pa je obravnaval tudi vprašanja z versko-moralnega področja.

1.4 Dekan Teološke fakultete

Dr. Josip Srebrnič je službo dekana opravljal v študijskem letu 1922/23, pri vodenju fakultete mu je kot prodekan pomagal dr. Franc Grivec. To je bilo za fakulteto četrto študijsko leto v okviru novoustanovljene Univerze; vpisanih je bilo 109 študentov, na vsej univerzi 1227 študentov. Rektor univerze je bil filozof dr. Aleš Ušeničnik, ki je bil izvoljen v drugem krogu. V prvem krogu je od 33 glasov A. Ušeničnik dobil 15 glasov, dr. Josip Plemelj (s Filozofske fakultete) 13, dr. Franc Ks. Lukman s Teološke fakultete 4 in dr. Josip Srebrnič 1 glas.⁴⁵⁴ Teološka fakulteta je bila med kadrovsko najbolj preskrbljenimi fakultetami: potem ko je bil v zimskem semestru istega študijskega leta dr. Lambert Ehrlich imenovan za rednega profesorja pri stolici za veroslovje, je bilo število rednih profesorjev 8.⁴⁵⁵ Dekan dr. Srebrnič je moral s sodelavci reševati vrsto vprašanj in je na svoj način postavljaj temelje nadaljnjega delovanja fakultete. Na temelju dogovorov med člani Jugoslovanske škofovske konference je bil študij podaljšaj na deset semestrov in prav v tem študijskem letu so v prvih dveh letnikih začeli izvajati nov študijski program. Bilo je treba urediti vprašanje podeljevanja akademskih naslovov, ker državna zakonodaja tega še ni sistematično uredila. Odprta so bila vprašanja študijskega reda, tudi glede pravnega položaja študentov in profesorjev, letnih in doktorskih izpitov, obveznih in neobveznih predmetov, na katere se je takrat delila študijska snov. Ta vprašanja bi morala biti urejena z zakonom o univerzi in z uredbami posameznih fakultet. Na srečo se je ljubljaj-

⁴⁵³ Prim. razprave v reviji *Čas* 1920 (str. 281–286) in 1921 (str. 1–6, 204–224, 268–272).

⁴⁵⁴ Prim. Mikuž, *Gradivo za zgodovino univerze v letih 1919–1945*, str. 70.

⁴⁵⁵ Prim. ZAMU IV, poročilo Teološke fakultete za študijsko leto 1922/23.

ska Teološka fakulteta lahko pri tem oprla na zagrebško fakulteto in z njenim soglasjem pri svojem delu uporabljala njeno uredbo. Posebej aktualno je bilo vprašanje doktorskega študijskega reda, kajti kmalu po začetku delovanja so se na ljubljansko Teološko fakulteto začeli javljati kandidati, ki so želeli opravljati doktorske izpite in pripravljati disertacije; nekateri so del izpitov opravili že na avstrijskih univerzah, drugi so se vpisovali na novo. Na predlog Teološke fakultete je univerzitetni svet v Ljubljani junija 1920 določil, da veljajo za strokovne izpite pravila, ki jih je imela teološka fakulteta v Zagrebu, 24. decembra 1920 pa je minister za prosveto v Beogradu določil, da mora ljubljanska Teološka fakulteta pri podeljevanju doktorata iz teologije upoštevati zagrebški rigorozni red.⁴⁵⁶

Kot zanimivost velja omeniti, da se je kot prvi kandidat k rigorozom za doktorski naslov s področja moralnega in pastoralnega bogoslovja, liturgike, pedagogike in homiletike prijavil duhovnik Antun Krešimir Zorić, član duhovniškega zbora škofije Šibenik (v tem času je bila kar četrtina študentov fakultete iz raznih škofij Dalmacije). Da bi fakulteta bolj gojila teologijo krščanskega vzhoda, so v Srebrničevem času vpeljali pouk glagolice in starocerkvenoslovanščine. Za predavanja s tega področja je pridobil takrat najbolj poznanega jezikoslovca dr. Rajka Nahtigala, rednega profesorja za splošno slovanska filologijo in starocerkvenoslovanščino na Filozofski fakulteti. S tem predmetom so želeli dati priložnost študentom, tako imenovanim 'glagoljašem', ki so bili iz dalmatinskega okolja, da so lahko poglobljali poznavanje njihovega cerkvenega izročila.

V študijskem letu 1922/23 so bile na Teološki fakulteti v Ljubljani prvič razpisane in podeljene tako imenovane 'svetosavske nagrade' študentom, ki so pripravili izvirna znanstvena dela na razpisane teme. Nagrade je razpisovalo prosvetno ministrstvo in za vsako študijsko leto tudi določilo število denarnih nagrad (glede na število študentov je Teološka fakulteta lahko razpisala osem tem in se potegovala za osem nagrad; v prvem letu je bila zastopana s štirimi nalogami). Dekan Srebrnič je imel redne stike z dekanom zagrebške teološke fakultete in od njega prejemal informacije o pripravah univerzitetne zakonodaje in pravilih, ki jih je pri svojem delu uporabljala zagrebška teološka fakulteta.

Za naslednje študijsko leto 1923/24 je bil dr. Srebrnič izvoljen za prodekana (volitve novega vodstva fakultete so bile 13. junija 1923), vendar je svojo službo komaj nastopil, saj je bilo 15. septembra 1923 objavljeno njegovo imenovanje za krškega škofa.⁴⁵⁷ Zato je takoj po začetku novega študijskega leta zaprosil za dopust in za razrešitev z mesta prodekana. Na seji fakultetnega sveta 12. oktobra 1923 je bil razrešen službe prodekana »zaradi razmer, v katere sem prišel in ki so p. n. naslovu znane«, kot je zapisal v svoji prošnji dne 11. oktobra. Za

⁴⁵⁶ Več o tem prim. Kolar, *Zgodovinar dr. Josip Srebrnič (1876–1966)* – učitelj na Univerzi v Ljubljani, str. 368–369.

⁴⁵⁷ Prim. NSAL, ŠAL, spisi V., Teološka fakulteta, dopis št. 2002 z dne 15. junija 1923.

novega prodekana je bil izvoljen dr. Matija Slavič, biblicist. Univerzitetni svet Univerze v Ljubljani je na svoji redni seji dne 15. oktobra 1923 izrekel zahvalo dr. Srebrniču, svojemu članu in zavzetemu sodelavcu, za večletno sodelovanje pri delu univerze in mu hkrati čestital ob imenovanju.⁴⁵⁸ Srebrničeva predavanja iz patrologije je prevzel dr. Franc Ksaver Lukman, zgodovinska predavanja pa dr. Janez Zore.

1.5 Predsednik Leonove družbe

Znan po svojem delu med intelektualci in izobraženci je bil 12. marca 1920 izvoljen za predsednika Leonove družbe, katoliškega znanstvenega društva in gonilne ustanove katoliško usmerjenih intelektualcev v Ljubljani. Njen novi predsednik se je posebej zavzemal za združenje s hrvaško Leonovo družbo, da bi katoličani v novi državi imeli svojo močno organizacijsko in voditeljsko oporo. Napredovanje družbe mu je bila pomembna naloga, posebej v prvih letih v novih političnih razmerah, ko je grozilo, da bo ustanova ukinjena. V času Srebrničevega vodenja so v okviru Leonove družbe ustanovili bogoslovno-znanstveni odsek, ki se je nato preimenoval v Bogoslovno akademijo. Kot predsednik Leonove družbe je bil dr. Srebrnič urednik njene revije *Čas* in jo je urejal štiri leta, sodelavec te revije pa je bil že pred prihodom v Ljubljano. Da bi mu člani izrazili hvaležnost za delo, ki ga je opravil kot predsednik Leonove družbe, so ga na izrednem občnem zboru 13. decembra 1923 izvolili za svojega častnega člana.⁴⁵⁹

Kot predsednik Leonove družbe in kot dekan Teološke fakultete je bil dr. J. Srebrnič pomemben voditelj priprav in izvedbe petega katoliškega shoda, organiziranega v Ljubljani od 25. do 28. avgusta 1923, ki je bil edini tovrstni shod slovenskih katoličanov v času Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Dr. J. Srebrnič je vodil delo odseka za versko življenje in nravni prerod, v okviru katerega so pripravili resolucije s področja dela z mladino, dobrodelnostjo in socialnimi dejavnostmi. Že pred samim shodom je v javnosti predstavljal naloge oz. cilje, ki jih bo začrtal kongres. V članku *V. katoliški shod v Ljubljani in slovensko ljudstvo* je pomenljivo zapisal: »Katoliški shod v avgustu ima nalogo, da pokaže drugim konfesijam v naši državi, kako si mi katoličani mislimo na raznih kulturnih poljih življenja po veri sredi sedanjega modernega sveta; on naj pokaže, da nam vera ni nejasen pojem raznih čustev, tudi ne skupina gotovih religioznih nazorov v teoriji, ki si jo lahko vsak po svoje prikoji, tudi ne kak naučen sistem ločen od življenja, temveč neskončno resna razodeta resnica z logično neizbežnimi postulati na vse zasebno in javno življenje. Verskonravna

⁴⁵⁸ Prim. zapisnik seje univerzitetnega sveta dne 15. oktobra 1923 v ZAMU.

⁴⁵⁹ Prim. *Čas* 18 (1923/24), zv. 1, str. 1.

reforma slovenskega ljudstva kot cilj tega shoda, ki se ne sramuje, moliti javno Confiteor, in ima moč, z javno izpovedjo in kesanjem povedati tudi sklep svojega poboljšanja, bo odkrila kakor nalašč posebno značajko verskega življenja v okviru katoliške cerkve. Tu je načelo, ki se preliva v konkretno življenje in hoče v njem imeti svoj odsvit.«⁴⁶⁰

Na samem shodu je imel predavanje z naslovom *Naloge versko-nravnne obnove* in v njem najprej predstavil, kaj je v narodno življenje prineslo uveljavljanje katoliškega načela: »Poudarjanje načela je v Slovencih izvedlo ločitev duhov, je rodilo ogromno organizacij, a je zapustilo občutek, da mu poglobitev življenja po veri ni še sledila v taki meri, kakor bi jo mnogi želeli. Dobe se sicer izbrane duše, tudi kraji, ki jim je sveto življenje vsakdanje stremljenje, a splošno se o slovenskem ljudstvu tega ne more reči. Sredi rastoče industrializacije slovenskega ozemlja, sredi rastočega tujkega prometa po njem in sredi rastočih množic izobraženstva in napolizobraženstva, ki ni imelo prilike, prepojit se v mladostnih letih z nazori katoliškega življenja, se opaža tu in tam celo rastoče odtujevanje veri in življenju po veri. Še enkrat: res je, da je katoliško načelo v Slovencih obrodilo čudovite uspehe na polju organizatornega dejstvovanja. Vse, kar katoliško čuti, je v eni ali drugi formi organizirano: politično, gospodarsko, prosvetno, versko ter dalje še po spolih, stanovih in starosti. Sijajno delo katoliške misli se nam tu povsod odkriva. Toda če se ozremo na slovensko ljudstvo kot celoto, moramo s tiho tugo ugotoviti, da dela njegovega življenja ne tvorijo še pred drugimi konfesijami v državi primerno močne apologije za resnico in edino zveličavno pot katoliške religije, kateri ono pripada.«⁴⁶¹ Ko je nato obširneje orisal temeljne slabosti, ki so v tistem času vznemirjale slovensko skupnost, je med temi na prvo mesto postavil vprašanje širjenja alkoholizma (po statističnih podatkih je ena gostilna ali žganjarna prišla na 178 ljudi, če so bili šteti tudi otroci in dojenčki, v kočevskem glavarstvu pa celo na 99 ljudi) in mnoge posledice, ki jih je prinašal. Zelo vznemirjajoče je bilo število smrti zaradi tuberkuloze in zaradi nekaterih drugih bolezni. Skrb za urejeno versko življenje bi lahko pomagala tudi pri odpravljanju nezdravih življenjskih navad.

1.6 Podpornik različnih združenj

Že kot študent na Dunaju in nato v vseh postajah življenja je bil dr. Josip Srebrnič podpornik katoliških stanovskih združenj in zagovornik njihove vloge v javnem življenju. Bil je poznan kot dosleden in velikodušen podpornik dijakov in njihovih organizacij. Tudi ko je prevzemal odgovornosti v slovenskem javnem življenju, je ohranjal stike z dijaškimi združenji in bil vedno pripravljen

⁴⁶⁰ Josip Srebrnič, V. katoliški shod v Ljubljani in slovensko ljudstvo, v: *Čas* 17 (1922/23), zv. 6, str. 373–376; citat je na str. 377.

⁴⁶¹ Josip Srebrnič, Naloge versko-nravnne obnove, v: *5. katoliški shod v Ljubljani 1923*, Ljubljana 1924, str. 187–188.

na srečanje z njimi. Ob slovesu iz Ljubljane po škofovskem posvečenju je namenil posebno zahvalo in pozdrav katoliškemu akademskemu starešinstvu in dijakom. Katoliškim združenjem je dal pomembno mesto tudi v svojem pastornem delu, ki ga je razvil v škofiji Krk.⁴⁶²

Posebno pozornost zasluži njegova povezanost s katoliškim društvom slovenskih študentov Danica na Dunaju, ki je bilo ustanovljeno oktobra 1894 kot rezultat prvega katoliška shoda v Ljubljani dve leti pred tem. Kmalu so podobna združenja nastala tudi v drugih univerzitetnih središčih. Po prvi svetovni vojni je društvo svoj sedež preneslo v Ljubljano, leta 1923 pa je bilo Jugoslovansko katoliško akademsko društvo Danica ustanovljeno še v Zagrebu, ki je veljalo za številčno najmočnejše katoliško študentsko društvo.⁴⁶³ Josip Srebrnič se je v združenje včlanil takoj po prihodu na Dunaj in na začetku študija na tamkajšnji univerzi leta 1896, to je v tretjem letu delovanja združenja. Na letnem občnem zboru je bil sprejet za rednega člana Danice in hkrati že izvoljen za revizorja. Bil je med najbolj aktivnimi člani društva, zato je bil izbran za najbolj odgovorna mesta. Kmalu je postal podpredsednik in nato predsednik. Ohranile so se besede, ki jih je izrekel ob izvolitvi na to mesto: »Ako kdo hoče poznati Danico, mora poznati kongregacijo in če hoče biti pravi Daničar, mora biti prej ali slej kongreganist.«⁴⁶⁴ Kronist društva K. Capuder pa je zapisal: »Predsednik si je v tem tečaju pri nastopu svojega mesta stavil nalogo, dvigniti versko življenje v Danici na kolikor mogoče visok nivo. Zato so v tem tečaju skoro vsi člani Danice postali udje kongregacije.«⁴⁶⁵ Z Dunaja je bil dopisnik *Zore*, tedanjega glasila katoliškega dijaštva v Ljubljani. Tudi ko je po duhovniškem posvečenju začel prevzemati odgovorne službe v Gorici in nato v Ljubljani, je ostal povezan s katoliškimi dijaškimi skupinami. Ko so praznovali desetletnico Danice, so pripravili zbornik z naslovom *Po desetih letih*, v katerega je prispeval razpravo *Idealnost in slovensko dijaštvo*, »ki je še danes, že skoro po dvajsetih letih, kar je prišla na svetlo, vredna branja«. Po prvi svetovni vojni je ponovno začelo izhajati glasilo *Zora – glasilo jugoslovanskega katoliškega dijaštva*; med njenimi prvimi sodelavci je bil dr. J. Srebrnič. Za njen XXI. letnik (študijsko leto 1918/19) je prispeval dva članka. Prvi je imel naslov *Preglejmo se!*, »kjer obravnava delo slovenskega dijaštva v preteklosti in daje novih smernic za bodočnost«.⁴⁶⁶ Šlo je za oris začetkov in uveljavljanje lastne podobe v teku dveh desetletij. Drugi prispevek je naslovil *Iz dobe idealnih let*, »kjer se z veseljem spominja onega

⁴⁶² Prim. Božidar Nagy, Krčki biskup Josip Srebrnič, bl. Ivan Merz i katoličke organizacije, v: *Krčki biskup Josip Srebrnič (1876.–1966.)*, str. 97–135.

⁴⁶³ Prim. geslo Danica, v: ES, vol. II, Ljubljana 1988, str. 172.

⁴⁶⁴ Besede navaja članek Škof dr. Josip Srebrnič – častni član »Danice«, v: *Slovenec*, št. 284, 16. december 1923, str. 5.

⁴⁶⁵ Besede K. Capudra so v zborniku *Po desetih letih*, str. 111–112. Navaja jih gornji članek v *Slovencu*.

⁴⁶⁶ Prim. Josip Srebrnič, *Preglejmo se!*, v: *Zora* 21 (1918/19), str. 27–29.

življenja v Danici, ko se je bil boj za novo geslo 'Na delo krščansko!'«. ⁴⁶⁷ Članek je izzvenel kot klic k premagovanju absolutističnih teženj, ki so se uveljavljale v javnosti (v času Avstrije s strani vladarja, v začetnem obdobju južnoslovenske države s strani političnih strank) in hotele izpodriniti krščanska načela. ⁴⁶⁸ Tudi kot učitelj na Univerzi v Ljubljani se je dr. Srebrnič zanimal za Danico in se udeleževal prireditve, ki so jih pripravljali. Leta 1923 se je še zadnjič udeležil njihovega letnega izleta, ko so obiskali Turjak.

Zaradi vseh njegovih zaslug na kulturnem področju in zaradi prispevka za oblikovanje javnega mišljenja, »je odbor Danice predlagal na izrednem občnem zboru dne 28. novembra t.l., da se izvoli dr. Srebrnič, mož, ki je izšel iz vrst Daničarjev in ki zaseda kot prvi naslednik stolic našega velikega dr. Mahniča, duševnega očeta Danice, za častnega člana. Predlog je bil sprejet enoglasno.« Na koncu so mu izrekli še voščilo: »Katoliški akademiki, posebno pa Daničarji želimo novemu krškemu škofu, da bi Bog blagoslovil njegovo delo in ga prosimo, da ostane še nadalje prijatelj našega dijaškega pokreta. Zato mu kličemo iz srca: Bog blagoslovi tvoje delo, da boš vreden naslednik velikega Mahniča!« ⁴⁶⁹

Zelo blizu mu je bilo orlovsko gibanje, ki se je po letu 1906 hitro širilo po Slovenskem in je imelo za cilj povezovanje mladih pri športno-rekreativnih dejavnostih, ki naj temeljijo na krščanskih načelih. V ospredju je bilo idejno-vzgojno delo z mladimi, čemur so služile tudi telovadne dejavnosti. Ko so leta 1910 izdali *Zlato knjigo slovenskih Orlov*, so s tem pridobili svoj vodnik; v nadaljevanju je bila knjiga prevedena tudi v hrvaški jezik. ⁴⁷⁰ Leta 1921 je bila ustanovljena Jugoslovanska orlovska zveza, ki je na Slovenskem imela svojo podzvezo, enako pa tudi v Zagrebu Hrvatsko orlovsko podzvezo. Dr. J. Srebrnič je od blizu spremljal vse, kar se je dogajalo na drugem slovanskem orlovskem taboru v Brnu leta 1922 in vlogo orlov na petem slovanskem katoliškem shodu v Ljubljani leta 1923. Orli so mu pripravili posebno slovo ob prejemu škofovskega posvečenja in odhodu na Krk.

Potem ko je leta 1922 v Gorici začela delovati Goriška Mohorjeva družba, je dr. J. Srebrnič postal tudi njen sodelavec; za Mohorjev koledar leta 1923 je pripravil prispevek o rajnem škofu dr. Antonu Mahniču. ⁴⁷¹ Sodeloval je pri vodstvu Marijinih družb in bil med organizatorji evharističnih shodov. ⁴⁷² Bil je tudi član in podpornik Jugoslovanske matice.

⁴⁶⁷ Škof dr. Josip Srebrnič – častni član »Danice«, v: *Slovenec*, št. 284, 16. december 1923, str. 5.

⁴⁶⁸ Prim. Josip Srebrnič, Iz dobe idealnih let, v: *Zora* 21 (1918/19), str. 36–37.

⁴⁶⁹ Škof dr. Josip Srebrnič – častni član »Danice«, v: *Slovenec*, št. 284, 16. december 1923, str. 5.

⁴⁷⁰ Prim. Franc Terseglav, *Zlata knjiga slovenskih Orlov*, Ljubljana 1910; France Pernišek, *Zgodovina slovenskega Orla*, Slovenska kulturna akcija, Buenos Aires 1989.

⁴⁷¹ Prim. Josip Srebrnič, Anton Mahnič, v: *Koledar Družbe sv. Mohorja za leto 1923*, str. 61–65.

⁴⁷² Prim. Tiho slovo nadškofa Srebrniča, v: *Družina*, št. 13, 1. julij 1966, str. 160.

Med raznovrstnimi področji zanimanja velja omeniti še Srebrničevo povezanost s slovenskimi planinci in ohranjanjem slovenskega značaja gora. Bil je reden bralec *Planinskega vestnika*, »pogumen in vztrajen« obiskovalec gora in skrbnik, da so se v gorskih kapelah opravljala redna bogoslužja. Prav poleti 1923 mu je uspelo, da je skupaj z »Aljaževim klubom« uredil vprašanje rednih nedeljskih in prazničnih bogoslužij v poletnih mesecih na najpomembnejših krajih v slovenskih gorah.⁴⁷³ Tam so nameravali postaviti več gorskih kapel (po- leg več planinskih postojank: Staničeve koč, Triglavskega doma, Aljaževega doma v Vratih idr.). Dr. Srebrnič je bil v rednih osebnih in pisnih stikih z osrednjo osebnostjo slovenskega planinskega gibanja v tem času, župnikom Jakobom Aljažem, in je stike ohranjal tudi po odhodu na otok Krk (J. Aljaž je umrl leta 1927). Med njima se je v teku let spletla trdna prijateljska vez. Kot zgovoren dokaz njegove zavezanosti planinam je mogoče razumeti podobo Aljaževe kapelice na Kredarici, ki si jo je dal vgraditi v svoj škofovski grb (leta 1932 se je kot krški škof ponovno povzpел na Kredarico in blagoslovil prenovljeno kapelo).⁴⁷⁴

1.7 Imenovanje in posvečenje za škofa

Kot se je ohranilo v slovenskem zgodovinopisju, je škof Mahnič, kljub predhodnim razlikam in napetostim, svojega nekdanjega študenta J. Srebrniča le nekaj dni pred svojo smrtjo (umrl je 14. decembra 1920) predlagal za naslednika v vodstvu krške škofije (svojo željo naj bi škof Mahnič izrazil na začetku decembra 1920).⁴⁷⁵ Konec leta 1922 so se začela posvetovanja za naslednika škofa dr. Antona Mahniča kot voditelja Cerkve na otoku Krku. Postopek je vodil novoimenovani apostolski nuncij v Beogradu, nadškof mons. Ermenegildo Pellegrinetti, do tedaj v službi apostolskega nuncijskega na Poljskem. Ko je zadnje dni septembra 1922 prišel nuncij Pellegrinetti na prvi obisk v ljubljansko škofijo, se je pri škofu Jegliču zanimal za kandidate, ki bi bili primerni za nekatera izpraznjena škofijska mesta (med drugim tudi na jugu nove jugoslovanske države). Jeglič mu je za škofa na Krku predlagal dekana Teološke fakultete dr. J. Srebrniča in navedel osnovne podatke iz njegovega življenjepisa. Iz pogovora je Jeglič razumel, da se je nuncij že odločil za Srebrniča in da ga bo v Rimu predlagal za Krk.⁴⁷⁶ Škof Anton Bonaventura Jeglič je bil nato še enkrat vprašan za svet, o tem pa je v svoj dnevnik za 18. november 1922 zapisal: »Nuncij mi je pisal naj mu a. povem tok življenja za dr. Gnidovca, ki je namenjen za škofa Skopljanskega in b. dr. Srebrniča, ki naj bi bil škof na Krku. Hvala Bogu! Lazaristom pa

⁴⁷³ Prim. K slavnostim posvečenja presv. škofa dr. Josipa Srebrniča, v: *Slovenec*, št. 279, 11. december 1923, str. 2.

⁴⁷⁴ Prim. Kralj, Josip Srebrnič (1876–1966), str. 240–241.

⁴⁷⁵ Prim. Tiho slovo nadškofa Srebrniča, v: *Družina*, št. 13, 1. julij 1966, str. 160. Tu je kot datum Mahničeve smrti napačno naveden 20. december 1920.

⁴⁷⁶ Prim. NSAL, dnevnik škofa A. B. Jegliča za 29. oktober 1922.

bo odprt misijon na Balkanu. Oba sta sposobna za namenjeni mesti. Ali bodo Ljubljanci pogledali in kako bo šumelo, ko se vse to izve!»⁴⁷⁷

V istem času je v goriški metropoliji škofovsko službo nastopil tudi dr. Alojzij Fogar (1882–1971), le šest let mlajši od Srebrniča, s katerim sta delila kar več postaj v življenju. Fogar je sicer teologijo študiral v Innsbrucku in na Gregoriani v Rimu, a ko se je leta 1908 vrnil v Gorico, ga je nadškof F. B. Sedej imenoval za glavnega prefekta v deško semenišče, kjer je bil J. Srebrnič vodja. A. Fogar je leta 1910 postal učitelj verouka na višji nemški gimnaziji v mestu in profesor dogmatike v bogoslovnem semenišču, kjer je J. Srebrnič poučeval cerkveno zgodovino. Ob odprtju soške fronte maja 1915 se je A. Fogar zatekel v Ljubljano in prevzel organiziranje pomoči za goriške begunce in bil predsednik Odbora za begunce. Po vrnitvi v Gorico je prevzel v bogoslovju tudi Srebrničeve predmete in hkrati postal spiritual v bogoslovnem semenišču. Papež Pij XI. ga je za tržaško-koprškega škofa imenoval 9. julija 1923, to je dobra dva meseca preden je bil imenovan J. Srebrnič. A. Fogar je škofovsko posvečenje prejel 14. oktobra 1923 v Gorici, vendar svoje službe zaradi nasprotovanja italijanskih političnih oblasti ni mogel nastopiti do 16. marca 1924, ko je bil slovesno ustoličen v Trstu. Tako škofu Srebrniču kot Fogarju je bila pomembna skrb, da so verniki imeli pravico sodelovati pri verskih obredih in poslušati Božjo besedo v svojem jeziku, boj proti fašističnemu nasilju in zavzemanje za spoštovanje človekovih pravic.⁴⁷⁸ A. Fogar je moral zaradi svojega zavzemanja za pravice hrvaških in slovenskih vernikov leta 1936 zapustiti Trst in se je preselil v Rim. Njegov odstop so mnogi razumeli kot podreditev interesov Cerkve fašističnemu režimu.

Kot združena škofija Trst-Koper je bila škofija Krk sestavni del goriške metropolije, ki jo je v tem času vodil nadškof metropolit Frančišek B. Sedej. S Krka in drugih otokov (kot še iz drugih škofij v metropoliji, razen iz ljubljanske, ki je imela lastno semenišče in teološko šolo) so se mladi na duhovništvo pripravljali v semenišču v Gorici. J. Srebrnič je bil njihov učitelj in vzgojitelj, zato ni odhajal v popolnoma nepoznano okolje. Mnogi duhovniki krške škofije so bili njegovi tovariši v času študija in vsaj nekaterim med njimi je bil J. Srebrnič tudi učitelj.

Posvečenje dr. J. Srebrniča v ljubljanski stolnici sv. Nikolaja se je odvijalo 8. decembra 1923, na praznik Marijinega brezmadežnega spočetja. To je bilo prvo posvečenje v stolnici po skoraj pol stoletja. Glavni posvečevalec je bil škof dr. Anton Bonaventura Jeglič, soposvečevalca pa lavantinski škof dr. Andrej Karlin in zagrebški pomožni škof dr. Ivan Lang. Zbrala se je množica ljudi, predstavnikov javnega in akademskega življenja. Iz dnevnih poročil izvemo, da je

⁴⁷⁷ NŠAL, dnevnik škofa A. B. Jegliča za 18. november 1922. Da postopek le ni bil tako tajen, kot bi bilo v skladu s cerkveno prakso pričakovati, je razvidno iz tega, ker mu je župnik J. Aljaž že 19. januarja 1923 čestital in izrazil veselje nad izbiro. Hkrati ga je povabil, da še kdaj pride na Triglav. Prim. pismo župnika J. Aljaža v BAK, biskup dr. J. Srebrnič, prezidjalni arhiv, korespondencija, br. 49.

⁴⁷⁸ Prim. R.K., geslo Alojzij Fogar v PSBL, vol. I, str. 373–377.

naslednji dan, v nedeljo, 9. decembra 1923, novi škof Srebrnič vodil zaključno slovesnost ob obletnici župnije sv. Petra v Ljubljani. Zvečer istega dne je imel slovo od duhovnikov, s katerimi si je delil župnišče pri sv. Petru, naslednji dan je obiskal salezijanski zavod na Rakovniku in nato odšel v Beograd, da se je predstavil kralju in drugim predstavnikom oblasti.⁴⁷⁹

Škofovsko posvečenje je odmevalo v javnosti, tako med Slovenci, ki so ostali pod italijansko oblastjo, kot med rojaki v matični domovini. Njegov rojak, dolgoletni batujski župnik Ignacij Leban ga je leto po imenovanju za krškega škofa označil s pomenljivimi besedami: »On je mož močne volje in strog asket, globokoveren, neizprosno dosleden v vseh svojih načelih, ki jih ne more zatajiti in jim postati v najmanjšem nezvest; je resen in odličen znanstvenik, nadvse požrtvovalen kulturni delavec; njegovo srce je polno tople ljubezni do Boga in do naroda; v osebnem občevanju je skromen, domač in zelo ljubezniv z vsakim človekom; tudi pri svojem sedanjem visokem dostojanstvu se kaže preprostega sina iz kmečkega doma.«⁴⁸⁰ Ugodne odmeve je bilo zaznati tudi v političnih krogih, kjer so v tem videli pozitivno znamenje urejanja sicer napetih odnosov med državo in Katoliško cerkvijo. List *Samouprava* je v tem smislu zapisal: »Otok Krk, slavnoznan po svoji glagoljaški tradiciji in po svojih narodnih borbah, je dobil te dni novega škofa v osebi dr. Srebrniča. To imenovanje je eden od najbolj tolažilnih pojavov na polju skupnih odnošajev med cerkvijo in državo v najnovejši dobi.«⁴⁸¹

1.8 Škof na Krku

Novoposvečeni krški škof dr. Srebrnič je Ljubljano zapustil 20. decembra 1923. Od njega so se na ljubljanskem kolodvoru poslovili učitelji Teološke fakultete, z dekanom dr. Francem Ks. Lukmanom na čelu, ljubljanski škof dr. Anton Bonaventura Jeglič in več drugih uglednih Ljubljančanov. Pred slovesom je v ljubljanskem dnevniku *Slovenec* objavil zahvalno pismo vsem, ki so mu ob imenovanju in posvečenju za škofa izkazali pozornost. Med drugim je zapisal: »Ampak moje srce je pri vseh vas, s katerimi me je družila ljubezniva kolegialnost v okviru božjega poklica, pri vseh, s katerimi sem se dobil pri delu za drago nam domovino, pri vseh, ki nas je našla ljubezen do znanstvenega dela, do dela v zvanju svečeništva in katoliških idealov ter načel. Neizbrisno mi ostane prijateljstvo do tovarišev v Slovenskem katoliškem akademskem starešinstvu in do mladih prijateljev v dijaštvu. Prelepi so tudi spomini, ki sem jih dobil v družbi z onimi, s katerimi sem se srečal na krasnih naših planinah. Vsem iskrena hvala za ljubezen, ki sem jo našel pri vas. Iskren pozdrav vsem v trenutku, ko

⁴⁷⁹ Prim. K slavnostim posvečenja presv. škofa dr. Josipa Srebrniča, v: *Slovenec*, št. 279, 11. december 1923, str. 2.

⁴⁸⁰ Leban, Krški škof dr. Josip Srebrnič, str. 74.

⁴⁸¹ Navaja *Slovenec*, št. 291, 25. december 1923, str. 5.

odhajam v svoj novi delokrog, da po božji volji delam med narodom, čigar član sem od danes naprej. Naj bi se tudi odslej še čestokrat srečali v blagor domovine in božjo čast.«⁴⁸²

Dr. Srebrnič je vodenje krške škofije prevzel 23. decembra 1923. Škofija je čutila močne posledice prve svetovne vojne, predvsem italijanske okupacije, ki jo je prinesel londonski sporazum. Že ob nastopu je pokazal pomembno značilnost svojega pastoralnega dela: namesto slavnostnega obeda za ugledne goste je pripravil pogostitev za reveže in bolnike.⁴⁸³ V času vodstva škofije je veliko pozornosti namenjal delu za duhovne poklice v škofiji in načrtnemu urejanju vseh področij njenega delovanja. Leta 1928 je pripravil tretjo škofijsko sinodo in na njej v veliki meri načrtno prihodnost škofije. Zelo se je zavzemal za čaščenje najsvetejšega zakramenta in evharističnega gibanja.⁴⁸⁴ Leta 1928 je postal predsednik stalnega odbora za evharistične kongrese v Jugoslaviji. V tej vlogi je nastopal na kongresih v Sarajevu leta 1932, v Dubrovniku leta 1933, zelo vidni so bili njegovi nastopi na evharističnem kongresu v Ljubljani leta 1935. Sodeloval je tudi na mednarodnem evharističnem kongresu v Budimpešti in Münchnu. Od blizu je spremljal dogajanje med Slovenci in Hrvati, ki so po rapalski pogodbi prišli pod italijansko oblast, zlasti dogajanje na cerkvenem področju. Skupaj s škofom dr. Gregorijem Rožmanom je 10. oktobra 1936 v imenu jugoslovanskih škofov izročil papežu Piju XI. spomenico o težkih razmerah slovenske in hrvaške skupnosti pod Italijo. Na ozemlju celotne kraljevine so imela velik odmev njegova pastirska pisma, ki jih je objavljajl vsako leto na začetku postnega časa kot posebne postne poslanice. V njih je predstavljal temeljne sestavine cerkvenega življenja in hkrati načrtno obravnaval pomembne verske nauke.

V času druge svetovne vojne se je zavzemal za slovenske internirance na otoku Rabu. Da bi izboljšal njihov položaj, je jeseni 1942 odšel v Rim, kjer je interveniral tako pri Svetem sedežu kot pri duceju. Proti italijanskim okupacijskim načrtom, da bi zatrli hrvaško glagoljaško bogoslužje na otoku in povsod uvedli latinske obrede in jezik, se je uprl z vsemi sredstvi. Označen je bil kot italijanskim oblastem nelojalen škof. Z enako zavzetostjo je branil pravice ljudi v času nemške zasedbe otoka od 1943 do 1945. S svojimi dopisi in osebnimi posegi je interveniral v številnih primerih, ko je šlo za reševanje ljudi pred nemškim nasiljem, za izboljšanje življenjskih pogojev ljudi in za priznavanje njihovih

⁴⁸² Zahvala škofa dr. Srebrniča, v: *Slovenec*, št. 288, 21. december 1923, str. 2.

⁴⁸³ Prim. Kralj, geslo v PSBL, str. 433. Za pregled razmer v škofiji Krk ob nastopu službe prim. Anton Bozanič, Društvene i crkvene prilike u krčkoj biskupiji u vrijeme dolaska i djelovanja biskupa Srebrniča (1923.–1966.), v: *Krčki biskup Josip Srebrnić (1876–1966). Zbornik radova sa znanstvenog skupa povodom 50. obljetnice smrti* (ur. Marko Medved, Franjo Velčić, Rijeka-Krk-Zagreb 2017, str. 33–45).

⁴⁸⁴ Prim. Juraj Batelja, Josip Srebrnić – obnovitelj hrvatskog naroda euharistijom, v: *Krčki biskup Josip Srebrnić (1876–1966). Zbornik radova sa znanstvenog skupa povodom 50. obljetnice smrti*, str. 47–96.

pravic.⁴⁸⁵ Javno pa se je izrekel tudi proti ravnanju komunističnega vodstva partizanov, ki je s svojimi dejanji na otoku povzročalo še večje zlo in maščevanje okupatorjev. Prav zato je ob koncu vojne obveljal kot sovražnik nove države in kot sodelavec okupatorjev, čeprav se je ob različnih priložnostih pokazal kot protifašist.⁴⁸⁶

Konec druge svetovne vojne je zanj pomenil začetek napetosti s tretjim totalitarnim režimom, ki je imel oblast na otoku Krku. Ni bil deležen samo kritike, temveč tudi vrste represivnih ukrepov, ki so bili sad napetosti med državo in Katoliško cerkvijo na državni in na krajevni ravni kot tudi njegovega osebnega odklonilnega odnosa do komunizma in do komunističnih oblasti. Za več mesecev je bil interniran na Sušaku in nato brez sodnega postopka izpuščen.⁴⁸⁷

Dr. Srebrnič je umrl 21. junija 1966 na Krku. Zaradi starosti in oslabelosti je 18. februarja 1961 dobil pomožnega škofa dr. Karmela Zazinovića, ki je 24. novembra 1964 prevzel dejansko upravo škofije kot apostolski administrator. Ko je leta 1963 slavil 40-letnico delovanja na Krku, je papež Janez XXIII. dr. Srebrniča imenoval za nadškofa 'ad personam'.

2 ŠE NAPREJ STIKI Z LJUBLJANO

Tudi po odhodu na novo službeno mesto je škof Srebrnič ohranjal stike z Ljubljano, ravno tako škof Jeglič z njim, dokler je služboval v Ljubljani. Ko je vsako leto odhajal na zaobljubljeno romanje na Trsat, se je občasno ustavil tudi na otoku Krku, da se je pogovoril s škofom Srebrničem, predvsem o razmerah v Katoliški cerkvi in katoliškem gibanju na Hrvaškem. Na začetku oktobra 1924 je poleg Srebrniča obiskal še škofa Josipa Marušića v Senju. »Krasno vreme, morje mirno. Marsikaj smo se pogovorili. Oba škofa sta bila zelo vesela. Preveč sta odločena od sveta, pa sta bolj osamljena.«⁴⁸⁸ 17. maja 1928 je škof Srebrnič sodeloval na cerkvenih slovesnostih ob tridesetletnici škofovanja A. B. Jegliča v Ljubljani. V stolnici je bil glavni pridigar in je svoj govor namenil pomenu škofovske službe ter se v imenu vseh navzočih, narodne skupnosti in vernikov ljubljanske škofije jubilanu zahvalil za opravljeno delo.⁴⁸⁹ 14. julija 1929 je bil škof J. Srebrnič skupaj z mariborskim škofom A. Karlinom soposvečevalec

⁴⁸⁵ Za temeljit pregled njegovega prizadevanja za interniranje in člane škofije Krk prim. Franjo Velčič, Iz prezidijalnog arhiva krčkoga biskupa dr. Josipa Srebrnića ratne 1944. godine, v: *Krčki biskup Josip Srebrnić (1876–1966). Zbornik radova sa znanstvenog skupa povodom 50. obljetnice smrti* (ur. Marko Medved, Franjo Velčič), Rijeka-Krk-Zagreb 2017, str. 281–624. Avtor je poskrbel za objavo skoraj tristo uradnih dopisov škofa Srebrnića z različnimi oblastmi.

⁴⁸⁶ Prim. Franjo Velčič, Interventi krčkoga biskupa dr. Josipa Srebrnića tijekom drugoga svjetskog rata u prilog odvedenim i zatočenim ljudima s područja krčke biskupije, v istem zborniku, str. 149–168.

⁴⁸⁷ Prim. Miroslav Akmađža, Biskup Josip Srebrnić i komunističke vlasti, v: *Krčki biskup Josip Srebrnić (1876–1966). Zbornik radova sa znanstvenog skupa povodom 50. obljetnice smrti* (ur. Marko Medved, Franjo Velčič), Rijeka-Krk-Zagreb 2017, str. 169–199.

⁴⁸⁸ NŠAL, dnevnik škofa A. B. Jegliča za 18. oktober 1924.

⁴⁸⁹ Prim. NŠAL, dnevnik škofa A. B. Jegliča dne 18. maj 1928; Proslava trideset let dela, žrtev in uspehov za narod, v: *Slovenec*, št. 114, 19. maj 1928, str. 3.

dr. Gregorija Rožmana, svojega nekdanjega tovariša na Teološki fakulteti, za ljubljanskega pomožnega škofa. Leta 1933 se je udeležil biserne maše škofa A. B. Jegliča, dve leti zatem je sodeloval na evharističnem kongresu v Ljubljani in prav tako leta 1939 na ljubljanskem mednarodnem kongresu Kristusa Kralja. Ob praznovanju 800-letnice cistercijanskega samostana v Stični leta 1936 je vodil eno od slovesnosti, naslednje leto je pospremil k večnemu počitku nadškofa Jegliča in v letu 1939 škofa Janeza Gnidovca.⁴⁹⁰

Za slovenske in tudi druge jugoslovanske škofove je bil pomemben prispevek, ki ga je škof Srebrnič dal v okviru obravnavanja sokolskega gibanja v Jugoslaviji. Kot dober poznavalec idejnih tokov svojega časa je jasnovidno ocenil pogubne posledice sokolske ideologije za versko, družinsko in kulturno življenje ljudi. Njegove ideje so odmevale tako v hrvaškem prostoru kot na Češkem in Slovaškem. Za tisk je pripravil brošuro *Tyršev duh* in v njej predstavil učnje začetnika sokolstva. Besedilo je natisnila Misijonska tiskarna v Grobljah pri Domžalah leta 1931. Vendar je bila brošura zaplenjena in je le v majhnem številu šla med ljudi. Razprava je v dveh delih izšla v *Našem listu* leta 1931 (št. 3 in 8). Ista razprava je bila prevedena v češki jezik pod naslovom *Tyršev duch* in je izšla leta 1932; druga izdaja je izšla leta 1939. Sodeloval je v pripravi zbornika *Pohoden pravdy* iz leta 1931, v katerem sta bila objavljena dva njegova članka o Tyrševi ideologiji v slovaškem jeziku.⁴⁹¹

S publikacijami z isto tematiko je škof Srebrnič nastopil tudi v hrvaškem jezikovnem področju. Med spisi je več izdaj doživela brošura z naslovom *Fiat lux*, ki jo je leta 1931 v več izdajah najprej izdala Nadbiskupska tiskara v Zagrebu. Tako brošura *Tyršev duh* kot *Fiat lux* sta bili zaplenjeni tudi na Hrvaškem, osebe, ki so jih imele ali so jih brale, pa so bile kaznovane. Pred sodišče je zaradi teh spisov prišel tudi škof Srebrnič in je moral plačati denarno kazen, najprej pa so mu grozili celo z zaporno kaznijo.⁴⁹² Njegova podpora alternativnim katoliškim združenjem, ustanovljenim na ozemlju škofije Krk, potem ko je bila prepovedana orlovska organizacija, je že od začetka postala moteča za nosilce unitaristične ideologije in so zato toliko bolj radikalno nastopali proti njegovim spisom in budno spremljali njegove javne nastope.

Po drugi svetovni vojni so se njegove vezi z Ljubljano in v širšem smislu s slovenskim prostorom nadaljevale. Vsaj od časa do časa se je ustavil v Stični, kjer je bila pokopana njegova mati. Med drugim je bil upravitelj slovenskega dela reške škofije, potem ko je 10. novembra 1949 po smrti trnovskega dekana Karla Jamnika prevzel upravo reške škofije, ko je le-ta ostala brez voditelja. V času njegovega upravljanja je bila škofija razdeljena na slovenski in hrvaški del.

⁴⁹⁰ Prim. Kralj, Josip Srebrnič (1876–1966), str. 238–239.

⁴⁹¹ Prim. Kralj, geslo v PSBL, str. 435.

⁴⁹² Prim. Strčić, Prilog za biografiju ddr. Josipa Srebrnića, str. 115.

Škof Srebrnič je slovenski del upravljal do 21. aprila 1951, ko ga je prepustil v upravo svojemu nekdanjemu študentu, škofu mons. Antonu Vovku.⁴⁹³ Ker so mu slovenske politične oblasti očitale, da ni zaveden Slovenec, mu niso dovolile opravljati cerkvenih obredov v slovenskem delu reške škofije, ki jo je upravljal. Kot je razvidno iz zapisov škofa Vovka, so Srebrniču celo onemogočali, da bi imel stike s slovenskimi duhovniki in škofi. Zavrnilo so mu pristanek, ki so ga slovenske oblasti zahtevale za opravljanje duhovniških nalog.⁴⁹⁴

3 ZAKLJUČEK

Pred imenovanjem za škofa na Krku je bil dr. Srebrnič zavzet delavec pri pripravljanju poti za prvo slovensko univerzo in je v pomembnih trenutkih pripomogel, da je obveljala odločitev o začetku popolne in povsem neodvisne almae matris v Ljubljani, v nasprotju s tistimi, ki so želeli prehodno obdobje v Zagrebu ali univerzo v Trstu. V študijskem letu, ko je kot dekan vodil delo Teološke fakultete, so začrtali temelje doktorskega študija na tej fakulteti (doktorske izpite sta opravila prva dva kandidata), v določeni meri poenotili delovanje s teološko fakulteto v Zagrebu in močneje zastavili njeno izvirno značilnost – to je zanimanje za krščanske Cerkve v slovanskem okolju. Hkrati je bil med osrednjimi osebnostmi kulturnega in verskega življenja v Ljubljani. Mnoge katoliške organizacije, predvsem študentske in dijaške, so ga imele za svojega svetovalca in podpornika. Njegovo imenovanje za škofa je bilo v vseh okoljih sprejeto z naklonjenostjo in veliko pozornostjo. S Cerkvijo na Slovenskem je ohranjal stike tudi po odhodu na otok Krk. Njegovi rojaki Solkanci so se ga na poseben način spomnili leta 1996, ko so praznovali 120-letnico njegovega rojstva in 30-letnico njegove smrti in so mu na njegovi rojstni hiši v Solkanu postavili spominsko ploščo.⁴⁹⁵ Nova priložnost za obuditev spomina na življenjsko pot in delo dr. Josipa Srebrniča je bilo leto 2016, ko se je Cerkev spominjala 50-letnice njegove smrti. Več slovesnosti je bilo na otoku Krku, kjer je bila organizator njegova škofija,⁴⁹⁶ spomnili pa so se ga tudi rojaki.

Priloga I.

Dr. Josip Srebrnič, Vseučilišče v Ljubljani. Slovenec, št. 167, 23. julij 1919, str. 1.

V drugih prilikah bi naši listi prav gotovo priredili slavnostne izdaje in zastave bi zaplapolale po ulicah, ko bi nam brzojav prinesel radostno vest, da so se

⁴⁹³ Prim. France M. Dolinar, *Slovenska cerkvena pokrajina*, str. 35.

⁴⁹⁴ Prim. Anton Vovk, *V spomin in opomin*, Družina, Ljubljana 2003, str. 473–474.

⁴⁹⁵ Prim. jz, Iz plodne prsti domovine, v: *Družina*, št. 37, 22. september 1996, str. 1; jz, »Stojte močni v veri«. O Slovencu, ki je na Krku zasajal svoj križ ljubezni in miru, v: *Družina*, št. 39, 6. oktober 1996, str. 10.

⁴⁹⁶ Prim. Rafko Valenčič, Človek za človeka. Simpozij ob 50. obletnici krškega škofa dr. Josipa Srebrniča, v: *Družina*, št. 12–13, velika noč 2016, str. 13.

stoletne težnje našega naroda vresničile, da smo končno vendarle prišli do lastnega vseučilišča v Ljubljani. Dasi ni bilo slavnostnih zastav po ulicah, vendar ostane 16. julij 1919 vsakemu globoko zapisan v spomin kot dan, v katerem se je za naš narod izvršil dogodek izredne zgodovinske važnosti. Ta dan je Narodno predstavništvo v Beogradu končnoveljavno sprejelo zakon, ki določa, da se v Ljubljani otvori v jeseni 1919 vseučilišče z bogoslovno, modroslovno, pravno, tehnično in medicinsko fakulteto. Ta dan ostane v naši zgodovini zapisan kot zaključni dokument naše osvoboditve izpod tuje kulture in tujega političnega jarma.

Jasno nam ta dan tudi izpričuje, kako dragocen božji dan je svoboda. Nikdar bi tega ne dobili, kar danes imamo, če bi ne bili svobodni. Tujec, ki nam ni hotel dati niti najbolj primitivnih šol za našo deco na Koroškem, ki podi z vsemi silami proč od narodne šole naše otroke v Istri, Trstu in na Goriškem, ni imel srca in ga nikdar nima za nas. Prav tako bi nam bilo, kakor Lužiškim Srbom, ki hočejo od Nemcev svojih šol in možnosti za nemoten naroden razvoj, a jim Nemci, dasi ponižani in premagani, nočejo dati ne prvega ne drugega, njih voditelje pa še vedno mečejo v ječe ter dvigajo obtožbe radi veleizdaje proti njim.

Vseučilišče je lahko najlepši znak, da je narod svoboden. Četudi je namreč narod politično drugače popolnoma neodvisen in suveren, vendar je le malokateremu mogoče, politična pota tako neovirano ubirati skozi zgodovino, kakor si jih sam določa. Države so si postale že preveč sosedes; nešteti so oziri, na katere se mora vsaka ozirati in ki v isti meri omejujejo njene korake in njeno voljo, in zato o popolni svobodi ne more biti tukaj niti govora. Toda vseučilišče, posvečeno znanosti, iskanju resnice in stremljenju za napredkom takih mej ne pozna, kakor jih ne pozna duh človeški, ki ima v vseučilišču svoj prestol. In zato se prav lahko zgodi, da zagospoduje tudi mal narod po svojem vseučilišču nad svetom in da on po svojem vseučilišču odmerja pravce novim kulturnim potom in stvarja probleme, katerim morajo hote ali nehote tudi drugi slediti. To dela vseučilišče, če ima zase seveda vse potrebne predpogoje: može najprej na profesorskih stolicah, visoke po svojih zmožnostih in iskreno udane znanosti, ki jo zastopajo in poglobljajo; sredstva, da se lahko nemoteno more ž njimi vršiti vsestransko znanstveno delo; ljudstvo, ki se zaveda, kaj je vsakemu narodu vseučilišče in ki je radi tega nanje ponosno in vedno pripravljeno, negovati je z vsemi močmi. Tako vseučilišče bo gotovo tudi svojo drugo nalogo lepo vršilo: znalo bo dajati narodu pomočnikov na vseh straneh uprave, vzgoje in gospodarskega življenja. Vseučilišče postane narodu vse, njegov duh, njegovo srce in zgodovina njegovega življenja!

Ko se vsega tega zavedamo, moremo tudi vedno bolj ceniti tiste svoje prijatelje, ki so nam do sem pomogli. Ko bi bratskega srbskega naroda ne bilo, bi bili še vedno tam, kjer zdihujejo Lužiški Srbi; ko bi njega ne bilo, bi se šopirili

Lahi po Ljubljani, ter vganjali proti nam orgije preganjanja, kakor jih vganjajo proti Hrvatom na Reki, v Zadru in Šibeniku ter proti Slovincem v Gorici; ko bi njega ne bilo, bi slovenska Koroška še vedno ječala v okovih nemškega nasilja in bi morda tudi naš Bled in naša Gorenjska imela Laha na svojem tilniku; ko bi njega ne bilo, bi tudi najbrž tiste discipline in tistega reda ne bilo, ki ga v svojo srečo in svoje veliko zadovoljstvo opazujemo v vojaških vrstah po Slovenskem; in končno, ko bi njega ne bilo, bi bilo tudi vseučilišče v Ljubljani še vedno le sen, kakor nam je bilo sen že skozi sto let. Koliko velikih dobrot nam donaša strnjenost z brati, ki so jih tujci neprestano črnili pred nami! Sedaj pa jih gledamo tako velike in plemenite in požrtvovalne! Bolj, ko jih spoznavamo, bolj jih cenimo in ljubimo, bolj se čutimo ene z njimi! Prepad pa, ki je nastal med tujci in nami, postaja vedno večji. Naj bo! Nihče izmed nas ne želi več, da bi spet kedaj tujec preko njega k nam dohajal!

Vseučilišče v Ljubljani bo brate SHS čudovito združilo. Ravno zato, ker se čutimo vsi kot en narod, bo tudi vsem bodisi na katedrah bodi v slušateljstvu v isti meri odprto, kakor je odprto vsem ono v Zagrebu in ono v Beogradu. Tako je bilo vedno mišljeno! Predavalni jezik je lahko slovenski ali srbohrvatski. Zato pa ne bodo Slovenci kot taki prav nič oškodovani: obratno, še neizmerno pridobijo, ker jim bodo s stališča popolne enakopravnosti pota odprta na vsa vseučilišča v državi SHS. Pogoji za kar največji razvoj so nam odslej čimbolj ugodni. Nikdar bi tega ne imeli niti pri najbolj idealni rešitvi nekdanjega avstrijskega problema v smislu federativno med seboj zvezanih narodnih držav.

Ogromno delo čaka sedaj vse, ki se bodo posvetili realizaciji našega vseučilišnega zakona. Problem, kako dijakom preskrbeti stanovanja in prehrane; kako profesorjem priboriti primerno streho za nemoteno znanstveno delo, ki je tako tesno vezano z njih osebo; problem, kako dobiti prostore za fakultetne prostore, za predavanja in razne institutske vaje čaka na rešitev. In da pri sedanjih razmerah v Ljubljani ni lahek ta problem, je vsakemu znano. A vse bo treba napraviti.

Prepričano smo, da bo šlo. Mnogo lažje, ko do sedaj, ko smo šele proti cilju stremili. Sedaj smo že na cilju, kjer se bo poslopje zidalo. Če so zadevni činitelji s tolikšnim navdušenjem hodili po poti k cilju celo tedaj, ko so se jim drugi rogali, češ, kaj vseučilišče v kmečko vas kakor je Ljubljana, bodo isti s trikratnim veseljem delali, ko stojijo že na trdnem zagotovljenem temelju.

Velika odgovornost pa lega sedaj na ves narod, bo li vreden poklica, ki ga dobiva s svojim vseučiliščem? Kdor pozna isto resno sveto voljo mož, ki so narodu pripravljali pot do vseučilišča, se tudi ob tem vprašanju ne bo zbehal. Mi smo prepričani, da bodo i Slovenci i ves troimeni narod smeli biti na vseučilišče v Ljubljani ponosni. Razvoj in čas bo to dokazal!

Priloga II.

Dr. Josip Srebrnič, Vseučilišče v Ljubljani. Slovenec, št. 194, 24. avgust 1919, str. 1.

Vse kaže, kakor bi bilo naše vseučilišče položeno »ad acta«. Z velikim zanosom so javljali naši časopisi, kako soglasno je bil zadevni zakon sprejet v belgrajskem parlamentu.

Pri tem je ostalo. Čez mesec dni bodo že vse srednje šole otvorene; začeti bi se moralo tudi vpisovanje slušateljev na vseučilišču. Osem dni pred 1. oktobrom in osem dni po prvem oktobru se bo povsod po sosednjih univerzah vpisovanje vršilo. In v Ljubljani?

Dne 16. julija je bil zakon v parlamentu sprejet. Od tedaj bo kmalu šest tednov. Je-li morda ta zakon sankcioniran? Je-li že podpisan od regenta? Ni še! Zakon ni še zakon.

Toda tudi če bi že bil, kje bi bilo vseučilišče nastanjeno? Vsaka resna vlada skrbi vendar za to, da se vsaj zakoni resno vzamejo in izvršujejo. Kje je naša belgrajska vlada napravila le najmanjši korak, uspešen in resen, da bi prihodnje naše vseučilišče dobilo primerne prostore? Ni ga; vsaj javnost o tem prav ničesar ne ve. Drugod bi se tudi dežela in mesto, ki vseučilišče dobila, strnila v skupno delo, da bi prostore vseučilišču pripravila. Saj vseučilišče je krona narodovega življenja, je njega največji ponos, je končni smoter njegovih kulturnih stremljenj! Je-li Ljubljana, je-li Slovenija tukaj kaj napravila? Sto let – tako so govorili in pisali – smo hrepeneli po vseučilišču, sedaj pa, ko stojimo pred njim, ne moremo niti prostorov zanj dobiti: sedaj je vsaka srednja šola več vredna kot vseučilišče, kajti prostori so najprej za prvo; sedaj je vsaka vojašnica več vredna kot vseučilišče, kajti prostori so najprej za vojake.

Vseučilišče ima svoje profesorje in svoje slušatelje. I prvi i drugi imajo priti v Ljubljano. Kje bodo stanovali? Ne Ljubljana ne Slovenija ni še ustanovila komisije, ki bi se resno bavila samo s tem vprašanjem. Pravijo, da je stanovanjska beda. Res je, velika in huda stanovanjska stiska je v Ljubljani. Toda prav tako je res, da če se sredi te bede ne napravijo energični koraki, tudi profesorji in dijaki ne bodo nikdar dobili primernih stanovanj! Če je bila misel o vseučilišču resna, mora biti vsaj tako resen tudi sklep, misel v življenje izpeljati, pa naj velja kar hoče! Zastonj pa iščemo po takem sklepu.

Za vsaka vseučilišče je življenjska važnost vseučiliška knjižnica. Brez sistematično urejene knjižnice ne more delati ne profesor ne dijak. Kdo pomaga tistim, ki bi bili pripravljeni izpeljati zadevne načrte? In ta izpeljava ni delo samo enega tedna in par delavnih sil! Tako imamo zamude in nedostatke povsod, pa naj stika kdo kamorkoli za našim ubogim vseučiliščem.

Koliko tednov je že prešlo, kar se je od visokih »merodajnih« mest zatrjevalo, da bodo čimprej imenovani prvi člani profesorskih kolegijev na primer-nih fakultetah! Še vedno vlada skrivnostna tihota v tem vprašanju!

V Belgradu pa ministri govorijo, da ne »riskirajo« nobenega ukaza, dokler niso trdni v svojih stolicah. V naše veliko osramočenje pa se te nesrečne stoli-ce vedno majejo, da so one in mi vsi v zasmeh celemu svetu, ko v tako velikih usodnih časih ne znamo najti poti sporazuma, ki bi nas dvigala nad vsakdanjost in nam pomagala, reševati hitro, resno in uspešno življenjska vprašanja našega izmučenega naroda. Vseučilišče spada vsaj deloma semkaj. Njega reševanje se v resnici izvaja tako, da se nam bodo kmalu smehljali Nemci in Lahi.

Zato pa: je-li vprašanje vseučilišča v Ljubljani resno ali ni resno?

VIRI IN LITERATURA

Viri

Biskupski arhiv Krk (BAK)

BAK, prezidijalni arhiv

Nadškofijski arhiv Ljubljana (NŠAL)

NŠAL/ŠAL, pisarna V.

NŠAL 331, dnevnik škofa Antona B. Jegliča

Zgodovinski arhiv in muzej (ZAMU)

ZAMU, razne zbirke in dokumenti (navedeni v besedilu)

Periodični tisk

Čas 1920, 1923, 1924.

Dom in svet 1997.

Družina 1966, 1996, 2016.

Omnes unum/Todos uno 1954.

Slovenec 1919, 1920, 1923, 1928.

Literatura

Akmaž, Miroslav, Biskup Josip Srebrnič i komunističke vlasti, v: *Krčki biskup Josip Srebr-nič (1876–1966). Zbornik radova sa znanstvenog skupa s međunarodnim sudjelovanjem povodom 50. obljetnice smrti* (ur. Marko Medved, Franjo Velčić), Rijeka-Krk-Zagreb 2017, str. 169–199.

Batelja, Juraj, v: *Krčki biskup Josip Srebrnič (1876–1966). Zbornik radova sa znanstvenog sku-pa povodom 50. obljetnice smrti* (ur. Marko Medved, Franjo Velčić), Rijeka-Krk-Za-greb 2017, str. 47–96.

Bozanić, Anton, Društvene i crkvene prilike u krčkoj biskupiji u vrijeme dolaska i djelova-nja biskupa Srebrnića (1923.–1966.), v: *Krčki biskup Josip Srebrnič (1876–1966). Zbor-nik radova sa znanstvenog skupa povodom 50. obljetnice smrti* (ur. Marko Medved, Franjo Velčić), Rijeka-Krk-Zagreb 2017, str. 33–45.

- Dekleva, Tatjana, *Teološka fakulteta ljubljanske univerze*, v: *Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani skozi čas in prostor (občasna razstava od decembra 2008 do februarja 2009)*, Ljubljana 2008, str. 30–44.
- Dekleva, Tatjana, *Ustanovitev univerze v Ljubljani*, v: *Ustanovitev Univerze v Ljubljani v letu 1919 (katalog občasne razstave od decembra 2009 do februarja 2010)*, Ljubljana 2009, str. 29–46.
- Dolinar, France Martin, *Slovenska cerkvena pokrajina* (AES 11), Ljubljana 1989.
- Jagodic, Jože. *Mojega življenja tek. Spomini*, Celovec 1974.
- Kolar, Bogdan. Zgodovinar dr. Josip Srebrnič (1876–1966) – učitelj na Univerzi v Ljubljani, v: *Arhivi. Glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 34 (2011), št. 2, str. 363–374.
- Kolar, Bogdan. Dr. Josip Srebrnič (1876.–1966.) – učitelj teologije v Gorici in v Ljubljani, v: *Krčki biskup Josip Srebrnič (1876–1966). Zbornik radova sa znanstvenog skupa s međunarodnim sudjelovanjem povodom 50. obljetnice smrti* (ur. Marko Medved, Franjo Velčić), Rijeka-Krk-Zagreb 2017, str. 7–32.
- Kralj, Franc, geslo Josip Srebrnič, v: *Primorski slovenski biografski leksikon* (= PSBL), vol. III, Gorica 1986–1989, str. 432–435.
- Kralj, Franc, Josip Srebrnič (1876–1966), v: *Dom in svet*. Zbornik MCMXCVII, Maribor 1997, str. 236–243.
- Lenček, Ignacij, Škof dr. Josip Srebrnič, v: *Omnes unum/Todos uno* 1 (1954), št. 1, str. 27.
- Miklavčič, Maks, Geslo Josip Srebrnič, v: *Slovenski biografski leksikon* (= SBL), vol. III, Ljubljana 1967, str. 429–431.
- Mikuž, Metod, *Gradivo za zgodovino univerze v letih 1919–1945*, v: *Petdeset let slovenske univerze v Ljubljani 1919–1969* (ur. Roman Modic), Univerza, Ljubljana 1969, str. 53–92.
- Nagy, Božidar, Krčki biskup Josip Srebrnič, bl. Ivan Merz i katoličke organizacije, v: *Krčki biskup Josip Srebrnič (1876–1966). Zbornik radova sa znanstvenog skupa s međunarodnim sudjelovanjem povodom 50. obljetnice smrti* (ur. Marko Medved, Franjo Velčić), Rijeka-Krk-Zagreb 2017, str. 97–135.
- Pernišek, France, *Zgodovina slovenskega Orla*, Slovenska kulturna akcija, Buenos Aires 1989.
- Strčić, Petar, Prilog za biografiju ddr. Josipa Srebrnića, krčkoga biskupa i sveučilišnog profesora (1876–1966), v: *Goriški letnik. Zbornik goriškega muzeja* 28–29 (1998–99), str. 105–144.
- Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani skozi čas in prostor* (občasna razstava od decembra 2008 do februarja 2009), Ljubljana 2008.
- Terseglav, Franc, *Zlata knjiga slovenskih Orlov*, Konzorcij "Mladosti", Ljubljana 1910. *Ustanovitev Univerze v Ljubljani v letu 1919* (katalog občasne razstave od decembra 2009 do februarja 2010), Ljubljana 2009.
- Velčić, Franjo, Iz prezidijalnog arhiva krčkoga biskupa dr. Josipa Srebrnića ratne 1944. godine, v: *Krčki biskup Josip Srebrnič (1876–1966). Zbornik radova sa znanstvenog skupa s međunarodnim sudjelovanjem povodom 50. obljetnice smrti* (ur. Marko Medved, Franjo Velčić), Rijeka-Krk-Zagreb 2017, str. 281–624.
- Vovk, Anton, *V spomin in opomin. Osebni zapisi škofa Antona Vovka od 1945 do 1953*, Družina, Ljubljana 2003.

POVZETEK

Dr. Josip Srebrnič se je v zgodovino zapisal kot avtor teoloških in zgodovinskih razprav, kot teološki učitelj in voditelj škofije Krk. Pred prihodom v Ljubljano ob koncu prve svetovne vojne je poučeval na centralnem bogoslovnem učilišču za Ilirsko metropolijo v Gorici in tam opravljal vrsto drugih služb. V času prve svetovne vojne se je preselil v Stično in nato v Ljubljano. Imel je več cerkvenih in drugih služb ter bil učitelj v bogoslovnem semenišču. Postal je zelo zavzet za ustanovitev univerze v Ljubljani in v njenem okviru za teološko fakulteto. Sodeloval je v več pripravljanih komisijah in v javnosti zavzeto zagovarjal nujnost ustanovitve univerze, ko so nekateri o tem dvomili. Bil je dekan Teološke fakultete in član senata Univerze. Napisal je številne razprave s področja cerkvene zgodovine in družbenega mesta Cerkev. Leta 1923 je bil imenovan za škofa na otoku Krku. Še naprej je ohranjal stike s Slovenijo in se je udeleževal pomembnih cerkvenih dogodkov. V času italijanske in nemške okupacije otoka se je postavil v bran pravic ljudi in pomagal internirancem na otoku Rabu. Po vojni je bil označen za sovražnika nove družbene ureditve, bil je zaprt in onemogočen pri delu.

KLJUČNE BESEDE: *dr. Josip Srebrnič (1876–1966), škofija Krk, Jugoslovanska škofovsko konferenca, Sokol, okupacija, interniranci*

Summary

THE UNIVERSITY OF LJUBLJANA AND ITS TEACHER JOSIP SREBRNIČ (1876–1966)

Josip Srebrnič has been known as an author of historical and theological papers, a teacher of theology and bishop of the Diocese of Krk. He was a teacher in the seminary of the Illyrian Metropolitan in Gorica and holder of various offices before he came to Ljubljana at the end of World War I. During the same war, he moved to Stična and afterwards to Ljubljana. He held various jobs in the Church and in society and taught in the Seminary. Prof Srebrnič demonstrated a strong interest in the founding of the University of Ljubljana and the School of Theology as a member of it. He was a member of several preparatory commissions and defended in public the need for the founding of the university when doubts were raised. He was dean of the School of Theology and a member of the University Senate. He wrote a number of papers on Church history and its public role. In 1923, he was appointed Bishop of the Diocese of Krk but remained in touch with Slovenia and attended important Church events here. During the Italian and German occupation of the island of Krk, he defended the rights

of people and helped the detainees on the island of Rab. He was labelled as an enemy of the new social order after World War II, and was imprisoned and thus disabled in his pastoral work.

KEYWORDS: *Josip Srebrnič, PhD (1876–1966), Diocese of Krk, Yugoslav Bishops' Conference, Sokol, occupation, detainees*